

GİDEON TOURY'NİN EREK ODAKLI KURAMI DOĞRULTUSUNDA SEYYİD YAHYÂ-Yİ ŞİRVÂNÎ'NİN HZ. ALİ'YLE İLGİLİ OLARAK KALEME ALDIĞI İKİ MANZUMESİNİN, TÜRKÇEYE YAPILMIŞ İKİ ÇEVİRİSİNİN İNCELENMESİ*

Güngör Levent Mentеше**

Öz

Çeviri, insanoğlunun varoluşu ve karşılıklı iletişimi-etkileşimi sonucu ortaya çıkmış olan bir süreçtir. Çeviri, farklı toplumlarda yaşayan insanların birbirlerini anlamalarına ve birbirleriyle rahatlıkla anlaşabilmelerine kolaylık sağlayan vazgeçilmez bir etkinliktir. Edebî ya da maddi amaçlarla oluşturulmuş olan kaynak metinler hangi dilde yazılmış olursa olsun, çeviri sayesinde insanlığa kazandırılmış ve erek metinler ile toplumun hizmetine sunulmuştur. Bu çalışmada Halvetî tarikatını sistemleştirerek birçok halife yetiştiren ve bu tarikatın yayılmasında oldukça etkisi olan mutasavvıf, yazar ve şair Seyyid Yahyâ Şîrvânî'nin “*Menâkıb-ı Emîrû'l-mü'minîn Alî Kerema'llâhu vecchêhû*” ve “*lehu eyzan*” başlıklı edebî iki manzumesinin incelenmesi ve bu manzumeleri çeviribilimci Gideon Toury'nin erek odaklı çeviribilim kuramının öngördüğü normlar ışığında kaynak dil ve kaynak kültürün erek kitleye nasıl aktarıldığının irdelenmesi amaç edilmiştir. Bu amaçla Şîrvânî'nin ilki otuz, ikincisi yirmi altı beyitten oluşan bu iki kasidesi, Gideon Toury'in Betimleyici Çeviri Araştırmaları çeviri normları doğrultusunda ele alınmış olup çevirilerde uygulanan stratejiler hakkında bilgi verilmiştir. Erek odaklı çeviribilim kuramının öne sürdüğü “öncül normlar”, “süreç öncesi normlar” ve “çeviri süreci normları” bağlamında erek metinlerden somut örnekler verilerek çevirinin “yeterlilik” kutbuna mı yoksa “kabul edilebilirlik” kutbuna mı daha yakın olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada, yazar, kaynak metin ve çevirmenler hakkında veri toplamak amacıyla kütüphanelerden, internet veri tabanları, bu sahada kaleme alınmış eserlerden faydalanılmıştır. Çalışmanın neticesinde çevirmenlerin eserlerinde, erek odaklı bir çeviri yöntemini kullandıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çeviri, çeviri normları, yeterlilik, kabul edilebilirlik, Toury, *Menâkıb-ı Emîrû'l-mü'minîn Alî Kerema'llâhu vecchêhû*, *lehu eyzan*, Yahyâ-yi Şîrvânî.

* Araştırma Makalesi/ Research Article; DOI:10.32330/nusha.1543051

** Arş. Gör. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, e-posta: gungorlevent49@windowslive.com, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0001-5568-9384>

Makale Gönderim Tarihi: 03.09.2024

Makale Kabul Tarihi : 13.12.2024

NÜSHA, 2024; (59):120-157

An Analysis of the Two Translations of Seyyid Yahyâ-yi Shirvani's Two Manzums on Hz. Ali in the Line of Gideon Toury's Reach-Oriented Theory

Abstract

Translation is a process that arises from the existence of humankind and mutual communication and interaction. It is an indispensable activity that facilitates understanding and smooth communication between people living in different societies. Regardless of the language in which source texts created for literary or material purposes are written, they have been made accessible to humanity through translation and presented to society in the form of target texts.

This study aims to analyze two literary poems by the mystic, writer, and poet Seyyid Yahyâ-yi Shirvani, who systematized the Khalwatiyya order and significantly contributed to its spread: "Menâqib-ı Ameeru'l-Mu'minen Ali Keremallahu Wajhahu" and "lahu ayzan." The analysis will be conducted in light of translation scholar Gideon Toury's norms in the context of target-oriented translation studies, focusing on how the source language and culture are conveyed to the target audience.

For this purpose, Shirvani's first poem consists of thirty and the second of twenty-six couplets, which will be examined according to Gideon Toury's descriptive translation norms. Information will be provided about the strategies employed in the translations. By presenting concrete examples from the target texts within the framework of "preliminary norms," "pre-process norms," and "translation process norms" proposed by target-oriented translation theory, the study seeks to determine whether the translation leans more towards the "adequacy" pole or the "acceptability" pole.

Data regarding the author, source texts, and translators have been gathered from libraries, internet databases, and works written in this field. As a result of the study, it has been determined that the translators employed a target-oriented translation method in their works.

Keywords: Translation, translation norms, adequacy, acceptability, Gideon Toury, Menâqib-ı Ameeru'l-Mu'minen Ali Keremallahu Wajhahu" and "lahu ayzan., Yahyâ-yi Shirvani.

Structured Abstract

Translation is the reflection of a linguistic-textual process that conveys a text in the source language to a text in the target language, and while doing this, establishes a translation (or equivalence) link between the target text and the source text. Through translation, it has become possible to recognize and understand many works from different societies and cultures. We see that this work, written in Persian by Yahyâ-yi Shirvani., who was born in Azerbaijan and died in Baku, which is the subject of our study, enables the recognition of the author and his work through translation from one language to another.

In our article, the life story of Seyyid Yahyâ-yi Shirvani, one of the most important figures of the Khalwatiyye sect, is included. In this study, Yahyâ-yi Shirvani “*Menâqıb-ı Ameeru'l-Mu'minen Ali Keremallahu Wajhahu*”, which is located in Manisa Muradiye Library, 45 Hk 2906 registered magazine, was examined based on two separate eulogies. The first ode consists of thirty couplets and is named “*Menâqıb-ı Ameeru'l-Mu'minen Ali Keremallahu Wajhahu*”. Its meter is the Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün pattern belonging to the remel bahri and is written with the redif “علي را یافتم”. The second ode has the title “*ve lahu ayzan*”. This ode consists of twenty-six couplets. It is in the same meter as the first one, but this second poem was written with the rhyme “alîst”. In the last couplets of both poems, his pseudonym is mentioned as “Seyyid-i miskîn”.

The second aim of this study is to carry out a comparative translation criticism between the source text and the target text. Based on the problems that may occur in poetry translations, determining the reasons for the changes that occurred during the translation of the poems in two separate odes of Yahyâ-yi Shirvani “*Menâqıb-ı Ameeru'l-Mu'minen Ali Keremallahu Wajhahu* and *lahu ayzan*” constitutes the basis of the other part of the study. The Turkish translations of these two odes have been examined within the framework of translation studies and it is aimed to contribute to studies in this field. In the research, two different Turkish translations of Yahyâ-yi Shirvani's work called “*Menâqıb-ı Ameeru'l-Mu'minen Ali Keremallahu Wajhahu*” were discussed. The couplets examined and selected from the source text were examined and evaluated by the selected translators within the framework of Gideon Toury's target-oriented translation approach theory. Each couplet taken as basis for comparison has been evaluated as an example. In this article, the translations made by translators were examined using the comparative analysis method in the context of adequacy and acceptability. If the translation from the source language to the target language is close to the norms of the source system or if the aim is to reflect a similar text that prevails in the original work, “adequacy” means “adequate”, and if the translation made in this way is close to the literary

or language norms of the target system and the transfer made in this way is “acceptability” is understood as “acceptable” translation.

Before starting to compare the work, it is obvious that the following points should be noted: There is a manuscript copy of this Persian work. There are some difficulties in the process of reading a written copy. Sometimes the copy is very worn and has become very difficult to read, and sometimes there are differences in the publications and translations because the person examining the copy inadvertently reads the arson and the text incorrectly. It is seen that these issues mentioned are reflected during the comparative analysis of the target texts of the translators. The aim of this comparative study is to reach an objective translation phenomenon rather than error hunting. While making these comparisons, only this copy of the source text was used due to the fact that there was only one copy available as a result of the research. It is stated that Hasan Almaz and Ümit Akdemir translated their works from Persian manuscripts. Hasan Almaz's translation book titled *Light Reflected from Baku to Anatolia* consists of three hundred and forty-one pages. Ümit Akdemir's *Pir-i Khalwatiyye Seyyid Yahyâ-yi Shirvani Book, Verse Works*, covers four hundred and fifty pages.

Both translators also provided information about the author of the source text in the prefaces. The translations were evaluated by us in the light of this information. Translators Hasan Almaz and Ümit Akdemir did not follow the classical meter and rhyme scheme in their translations, but they made poetic translations by adhering to the rhyme sequence. Translators have attempted to understand this work and convey its meaning by trying to analyze the symbols in Shirvani's poems and the mysterious charms in the words. Hasan Almaz translated both odes in the same style. However, apart from the translation, he did not make any explanation about the target text and its content. However, Ümit Akdemir tried to give a religious and mystical explanation of the couplets by italicizing the first ode at the bottom of the translation of the couplets. In addition, Ümit Akdemir gave explanations of the verses, hadiths and some concepts in the footnotes. In his second ode, Ümit Akdemir translated it in a similar style and in a slightly more understandable way, but he did not provide explanations at the bottom of the couplets. While Ümit Akdemir translated each couplet, he mostly carried the word compositions and concepts from Persian into his own translation. Thus, he carried out his poetic translation in a style almost belonging to the Ottoman period. However, although this situation restricts the target reader's understanding of the target text, its explanations contribute to the understanding of the text. It is seen that Akdemir made extensive use of Hasan Almaz's translation in the translation of both poems. Both translators wrote the Arabic phrases in the text in accordance with the

language structure. Both poems were first translated by Hasan Almaz. Secondly, it was translated by Ümit Akdemir. ÜA also translated and annotated the first ode. He was content with just translating the second poem.

Based on the principle of describing only the only two known works of this work from the list given above, the evaluation was made accordingly by determining to what extent it was translated into Turkish in terms of form, style and content, in terms of meaning and style, and to what extent losses occurred in translation.

Giriş

Çeviri, bir ifadeyi, davranışı sözlü ya da yazılı olarak kaynak dilden erek dile aktarımıdır. Çeviri yardımıyla bir kültürden diğer bir kültüre aktarım sağlanmaktadır. Çeviri aracılığı ile farklı toplumlar birbirlerini tanıma fırsatı bulmaktadır. Nermi Uygur'a göre çeviri bir aktarım, ileti ve ulaştırma değildir. Belli bir dildeki eserleri başka bir dile dönüştürmektir.¹ Anthony Pym “dış bilginin yansımaları ile bir metin açığa çıkar; bilginin yansımaları ile ortaya çıkan metin ise etkinliktir”² şeklinde çeviriyi tanımlamıştır. Fiilî olarak gerçekleştirilen kültürel aktarımlar sonucunda toplumlarda bazı değişimler ve dönüşümler açığa çıkmaktadır.³ Çeviri yoluyla farklı toplum ve kültürlerle ait birçok eserin tanınması ve anlaşılması mümkün olmaktadır.

124

Bu çalışmaya konu olan Seyyid Yahyâ Şîrvânî, Halvetî tarikatının en önemli şeyhlerindedir. Seyyid Yahyâ Şîrvânî Azerbaycan'ın Şemâhî şehrinde doğmuş ve Bakü'de vefat etmiştir. Şîrvânî'nin kaleme aldığı eserlerin on altı tanesi Farsça, dört tanesi Arapça ve bir tanesi de Türkçedir. Bu çalışmanın ilk amacı, Yahyâ Şîrvânî'nin Manisa Muradiye Kütüphanesi, 45 Hk 2906 kayıtlı mecmuasındaki “*Menâkıb-ı Emîrû'l-mü'minîn Alî Kerema'llâhu vechehû*” ve “*ve lehu eyzan*” başlıklı iki ayrı kasidesi esas alınarak incelenmesidir.

Çalışmanın ikinci amacı ise, aslı Farsça olan kaynak metnin erek dil Türkçeye aktarımını çeviri niteliği bakımından karşılaştırmalı olarak ele almaktır. Şiir çevirisi oldukça çaba gerektiren bir işlemdir. Her iki çevirmenin, Yahyâ Şîrvânî'nin “*Menâkıb-ı Emîrû'l-mü'minîn Alî Kerema'llâhu vechehû ve lehu eyzan*” başlıklı iki ayrı kasidesindeki manzumeleri erek dile aktarımları esnasında oluşan birtakım değişiklikleri ve gerekçelerini saptamak, çalışmanın diğer kısmının esasını oluşturmaktadır. Adı geçen bu iki kasidenin⁴ Türkçe çevirileri, çeviribilim sahası doğrultusunda incelenmiş ve alana fayda sağlanması katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmada Yahyâ Şîrvânî'nin “*Menâkıb-ı Emîrû'l-mü'minîn Alî, Alî Kerema'llâhu vechehû*” adlı bu iki kasidenin Türkçe iki farklı çevirisi ele alınmıştır. Bu çevirilerin künyeleri şu şekildedir:

Almaz, H. (2007). *Bakü'den Anadolu'ya Yansıyan Işık*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.

Tatçı, M.; Akdemir, Ü. (2022), *Pîr-i Halvetî Seyyid Yahyâ-yi Şîrvânî Kitabı*, İstanbul: H Yayınları.

Kaynak metinden incelenip seçilmiş olan beyitler belirlenen çevirmenlerce Gideon Toury'nin erek odaklı çeviri kuramı çerçevesinde incelenmiş olup değerlendirilmiştir. Karşılaştırmaya esas alınan her bir beyit örnek olarak değerlendirilmiştir. Bu makalede çevirmenler aracılığıyla yapılmış olan çeviriler yeterlilik ve kabul edilebilirlik açısından karşılaştırmalı tahlil etme usulü uygulanarak tetkik edilmiştir. Kaynak dilden erek dile yapılmış çeviri, kaynak dizge normlarına yakınsa ya da asıl eserde hâkim olan metnin benzerini yansıtma hedefi amaçlanmakta ise “adequacy” “yeterli”, erek dizgenin yazın ya da dil normlarına yakın olmaktır. Bu doğrultuda yapılmış aktarım ise “acceptability” “kabul edilebilir” çeviri olarak anlaşılmaktadır.

Her iki kasideyi karşılaştırmaya başlamadan önce şu hususları belirtmek gerekir: Bu manzumelerin bir yazma nüshası bulunmaktadır. Bir eseri tek yazma nüshadan okumanın birtakım zorlukları vardır. Bazen bu nüsha oldukça yıpranmış, mürekkebi dağılmış ve bu durum onun okunulmasını zorlaştırmış olabilir, bazen de nüshayı inceleyen kişi sehven aruzu ve metni yanlış okumuş olabilir. Zikredilen bu durumlar bu eserlerin neşirlerinde ve çevirilerinde farklılıklara yol açmaktadır. Çevirmenlerin erek metinlerini karşılaştırmalı inceleme esnasında zikredilen bu bahislerin çevirilere yansıdığı görülmektedir.

Eser üzerine yapılan bu iki çalışmanın betimleme ilkesi temelinde şekil, üslup ve içerik bakımından, anlam ve üslup açısından ne düzeyde Türkçeye yansıtıldığı ve çeviri esnasında aktarılmak istenilende kayıpların oluşup oluşmadığı tespit edilerek değerlendirme bu doğrultuda yapılmıştır. Bu karşılaştırmalı inceleme, erek metinlerde eksik ya da yanlış bulmak yerine erek metinleri objektif bir çeviri niteliği açısından ele almaktır.

Bu saptamalar tespit edilirken, çeviri şiirler erek dil dizgesinde Gideon Toury'nin “Betimleyici Çeviri Araştırmaları” kuramı esas alınarak betimlenmiştir.

1. Seyyid Yahyâ-yi Şîrvânî

Yahyâ-yi Şîrvânî'nin tam adı, Şeyh es-Seyyid Celâleddîn Yahyâ b. es-Seyyid Bahâuddîn eş- Şîrvânî el-Bakûvî'dir.⁵ Şîrvan'a bağlı Şemâhî⁶ (شماخی) nahiyesinde 800/1398'de doğmuştur.

Şemâhî'de meşhur hocalardan eğitim almıştır ve almış olduğu bu tedrisatı da eserlerine yansıtmıştır. Tespit edilmiş olanlar doğrultusunda bir Türkçe, dört

Arapça ve on altı Farsça eser kaleme almıştır.⁷ Bu çalışmaya konu olacak olan Menâkıb-ı Emîrî'l-mü'minin *Alî Kerema 'llâhu vechehû* ve *Velehu Eyzan* adlı iki kaside Farsça eserlerinden biridir.

Şîrvânî, Şeyh Sadreddîn Hıyavî'ye (ö. 1426?) intisap etmiştir. Şeyhinin ölümünden sonra Bakü'ye gitmiş ve burada Halvetî tarikatının sistemleşmesi ve yayılması için büyük çaba harcamıştır. Yahyâ-yi Şîrvânî'nin çok sayıda müridi ve halifesi olduğu ifade edilmektedir.

Yahyâ-yi Şîrvânî, birçok manzumesin sonunda “seyyid” mahlasını kullanmıştır. Ancak *Fîsalavâtî'n-Nebî* adlı eserinde “Yahyâ-yi Hâşimî” olarak kendisini zikretmiştir. “Hâşimî” nisbesini eserlerinde de kullanmıştır. Şîrvânî kendisinin Hz. Peygamber ile aynı soydan olduğunu eserinde belirtmektedir.⁸

یحییٰ ہاشمی بی عمل و مفلس و پیر مانده در روز و شبان در ید غم ہاش اسیر

Yahyâ-yi Hâşimî, amelsiz, çaresiz ve yaşlıdır. Gece gündüz gamların esiri olmuş.

Bakü'de 870 Ramazan ayında (1466 Nisan-Mayıs) vefat etmiştir.

2. Erek Metin Çevirmenleri

2. 1. Hasan Almaz

Hasan Almaz 1962 yılında Batman/Hasankeyf'te dünyaya gelmiş ve 2008 yılında vefat etmiştir. Lise eğitimini bitirene kadar Batman'da kalmıştır. 1984-1988 yılları arasında Atatürk Üniversitesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları, Fars Dili ve Edebiyatı bölümünü okumuştur. Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümünde 1994 senesinde Araştırma Görevlisi ünvanıyla görevine başlamıştır. 1997 yılında Şehriyâr, Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinin Özellikleri adlı teziyle yüksek lisansını, 2004 yılında *Behcetü't-Tevarih İnceleme-Metin-Çeviri* isimli doktora tezini tamamlayarak Harran Üniversitesi kadrosuna yeniden atanmıştır. Birçok makale, eser kaleme almış ve çeviriler yapmıştır.¹⁰ Hasan Almaz, önsöz kısmında yapmış olduğu çeviriyi şu şekilde yorumlamıştır. “*Manzumeler Türkçeye çevrilirken beyit beyit yapısına uyulmuş, yer yer mısra yerleri değiştirilerek Türkçenin cümle yapısına uydurulmuştur... Bu çalışmanın mükemmel bir çalışma olmadığı görünüşündeyim.*”¹¹

Hasan Almaz'ın yapmış olduğu çeviri çalışmaları kronolojik olarak şu şekildedir:

Dr. Cafer Şehîdî (1992), *Bir İslam Tarihi Tahlili*, I-II, çev. Hasan Almaz, Ankara: Endişe Yayınları.

- Cevad-i Amulî (1992), *Tevhid Mesajı*, çev. Hasan Almaz, Ankara: Endişe Yayınları.
- Ayettulah Destgayb (1992), *Kerbela Katliamı ve Zeyneb'in Mesajı*, çev. Hasan Almaz, Ankara: Endişe Yayınları.
- Dr. Ali Şeraiti (1997), *Her Hicret Bir İnkılap*, çev. Hasan Almaz, İstanbul: İhtar Yayınları.
- Muhsin Gerviyani (1997), *İslam Felsefesine Giriş*, çev. Hasan Almaz, İstanbul: Birey Yayınevi.
- Bahauddin Hurremşahi (1997), *Kur'an-bilim*, çev. Hasan Almaz, İstanbul: İhtar Yayınları.
- Ali Korani (1997), *Toplumsal Yozlaşmaya Engel Olmak*, çev. Hasan Almaz, İstanbul: İhtar Yayınları.
- Murtaza Mutahhari (1998), *Hz. Hüseyin'in Emr-i Maruf ve Nahy-i Münkeri*, çev. Hasan Almaz, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Seyyid Yahya Şirvani (1999), *Keşfu'l-Kulub ve Dokuz Risalesi*, çev. Hasan Almaz, Ankara.
- Murtaza Mutahhari (2001), *Ahlak Felsefesi*, çev. Hasan Almaz, İstanbul: Akademi Yayınları; (2008) İstanbul: Ağaç Yayınları.
- Dr. Zebihullâh-i Safâ (2002), *İran Edebiyatı Tarihi*, I, çev. Hasan Almaz, Ankara: Nüşa Yayınları; (2005), *İran Edebiyatı Tarihi*, I, Ankara: Nüşa Yayınları.
- Dr. Abdülhuseyn-i Zerrinkub (2002), *İslam Şafağı*, çev. Hasan Almaz, İstanbul: Anka Yayınları.
- Asgar Dilberipur (2002), "Fuzûlî'nin 'Sâkî-nâme'sinde Hafız'ın Rolü", çev. Hasan Almaz, *Nüşa Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, Yıl: II, Yaz, Sayı: 6, 35-44.
- Asgar Dilberipur (2003), "Câmî'nin Erba'in'i ve Kırk Hadis Yazan Türk Yazarlar", çev. Hasan Almaz, *Name-i Aşinâ*, Sonbahar, 20-30.
- Hadi Vekili, (2003), *Ortadoğuda Kültür, Tarihten Günümüze Türk-İran İlişkileri Sempozyumu*, çev. Hasan Almaz, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Dr. Zebihullah-i Safâ (2004), *İran Edebiyatına Genel Bir Bakış*, çev. Hasan Almaz, Ankara: Nüşa Yayınları.

- Seyyid Hüseyin İslami (2006), *Rahmet Peygamberi Muhammed (s)*, çev. Hasan Almaz, İstanbul: Ağaç Yayınları.
- Rıza İsfehani (2006), *Herkes için Gerekli Ahlak Kuralları*, çev. Hasan Almaz, İstanbul: Ağaç Yayınları.
- Mehdî Firdevsî-i Meşhedî (2006), Mevlana'nın Düşüncesinde Kadın, çev. Hasan Almaz, *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, Yıl: VI, Kış, Sayı: 20, s. 53-64.
- Seyyid Yahya Şirvânî (2007), Baku'den Anadolu'ya Yansıyan Işık: Halveti Pir Seyyid Yahya Şirvânî, Hayatı ve Eserleri, çev. Hasan Almaz, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Seyyid Haşim (2008), *Resûlî-yi Mahallâtî, Zeyneb-i Kubrâ, Hayatına Kısa Bir Bakış*, çev. Hasan Almaz, İstanbul: Ağaç Yayınları.
- Seyyid Hasan Hüsameddin Uşşaki (2008), *Hizb-i Azim*, çev. Hasan Almaz, İstanbul: Uşşaki Vakfı Yayınları.
- Celâleddîn Humâyî (2008), "Mevlânâ Düşüncesinde Kurtuluş Yolu", çev. Hasan Almaz, *Name-i Aşinâ*.
- Samiye Basîr Mojdehî (2008), "Mesnevi ve Kur'an", çev. Hasan Almaz, *Name-i Aşinâ*.
- Muhammed Parsa (2011), *Risale-i Kudsiyye*, çev. Hasan Almaz, İstanbul: Semerkand.¹²

2.2. Ümit Akdemir

Ümit Akdemir¹³ Seyyid Yahyâ-yı Şirvânî'nin mensur ve manzum eserlerini Farsçadan Türkçeye aktarmıştır. Çalışmamıza konu olan bu manzum çalışmayı *Pîr-i Halvetî Seyyid Yahyâ-yı Şirvânî* başlıklı adla aktarmıştır. Ümit Akdemir, çeviri hakkında şu ifadeleri ileri sürmektedir:

İfade-i merâm için, harman sâhibinin emriyle hasâd olunduysa da ehline mâlumdur ki hakikat dilinde yazılmış hiçbir eser başka bir dile bi-hakkın tercüme edilemez belki aynı zevkle yeniden söylenebilir. Hele bu eserler şiir ise, mânâ dilinin iksir-i azâmını taşıyan nutk-u şerifler ise öyle ayrı bir dildir ki başka hiçbir dile tercüme olunamaz hattâ yazılmış görüldüğü dile bile....¹⁴

- Ümit Akdemir'in yapmış olduğu çalışmalar tarih sıralı olarak şu şekildedir:
- Seyyid Yahyâ-yı Şirvânî (2018), *Pîr-i Halvetî Seyyid Yahyâ-yı Şirvânî*, çev. Mustafa Tatçı; Ümit Akdemir, İstanbul: H Yayınları.
- Seyyid Yahyâ-yı Şirvânî (2022), *Pîr-i Halvetî Seyyid Yahyâ-yı Şirvânî Manzum Eserler*, çev. Mustafa Tatçı; Ümit Akdemir, İstanbul: H Yayınları.

Her iki çevirmenin erek metinleri incelendiğinde aşağıdaki durumlar tespit edilmiştir. Hasan Almaz, önsöz kısmında Manisa İl Halk Kütüphanesi'ndeki yazma nüshadan çevirdiğini belirtmektedir.¹⁵ Ancak Ümit Akdemir hangi yazma nüshadan istifade ettiği hakkında bir açıklama yapmamıştır. Hasan Almaz'ın *Bakü'den Anadolu'ya Yanıyan Işık*¹⁶ adlı çeviri kitabı üç yüz kırk bir sayfadan oluşmaktadır. Ümit Akdemir'in *Pîr-i Halvetî Seyyid Yahyâ-yı Şîrvânî*¹⁷ *Kitabı Manzûm Eserler* adlı çalışması dört yüz elli sayfayı kapsamaktadır.

Her iki çevirmen, eserlerinin önsöz kısmında kaynak metin yazarı hakkında bilgi vermiştir. Bu bilgiler ışığında hem eser hem de çeviriler değerlendirilmiştir. Hasan Almaz ve Ümit Akdemir tarafından yapılmış olan çevirilerde, klasik tarzda vezin ve kafiye düzenine uyulmadığı, ancak redif dizilimine riayet edilerek şiirsel çevirinin yapıldığı görülmektedir. Çevirmenler tarafından Şîrvânî'nin şiirlerindeki remizleri, kelimelerdeki gizemli tılsımları çözümlenmeye çalışılarak her iki kasideyi anlama ve onun anlamını aktarma çabasına girilmiştir. Hasan Almaz her iki kasideyi de aynı tarzda çevirmiş fakat çeviri dışında erek metin ve içeriği hakkında bir izahta bulunmamıştır. Ancak Ümit Akdemir birinci kaside de otuz beyitlik tercümesinin alt kısmına italik olarak beyitlerin dinî ve tasavvufi izahını şerh yapmaya çalışmıştır. Ayrıca Ümit Akdemir ayetlerin, hadislerin ve bazı kavramların izahını da dipnotlarda vermiştir. Akdemir, ikinci kasidenin çevirisinde, biraz daha anlaşılır şekilde çeviri yapmıştır, ama beyitlerin alt kısmında izahlarını yapmamıştır. Akdemir, her bir beyti çevirirken manzumenin Farsçasındaki kelime, terkip ve kavramları çoğunlukla kendi tercümesine de taşımıştır. Böylece adeta Osmanlı dönemine ait bir üslupla şiirsel çevirisini gerçekleştirmiştir. Bu durum erek okuyucunun erek metni anlamasını kısıtlıyor olsa da çevirmenin izahları metnin anlaşılmasına katkıda bulunacak niteliktedir. Akdemir'in her iki manzumenin çevirisi esnasında Hasan Almaz'ın çevirisinden geniş ölçüde faydalandığı görülmektedir. Her iki çevirmenin metin içerisindeki Arapça ibareleri dil yapısına uygun yazdıkları anlaşılmaktadır. Her iki manzume ilk olarak Hasan Almaz tarafından, ikinci olarak Ümit Akdemir aracılığıyla tercüme edilmiştir.

3. “Menâkıb-ı Emîrül-mü'minîn Alî Alî Kerema'llâhu vechehû”, “velehu eyzan”

Seyyid Yahyâ, eserlerinde Hz. Alî'ye olan ilgi ve alakasını dile getirirken bütün alem için dikkate değer bir kişi olduğunu, bu durumun aksi yönde davranan kişilerin ise hata yaptıklarını, onu sevenlerin ise kurtuluş yolunda olduklarını belirtmektedir. İki ayrı manzumedan oluşan çalışma kaside nazım türüyle yazılmıştır. Birinci kaside “Menâkıb-ı Emîrül-mü'minîn Alî Kerema'llâhu vechehû” başlığı altında kaleme alınmıştır. Vezni remel bahrine

ait Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün kalıbıdır ve “على را يافتم” “’Alî râ yâftem” redifi ile yazılmıştır. İkinci kaside ise “ve lehu eyzan” başlığını taşımaktadır. Bu kaside yirmi altı beyitten oluşmaktadır. Birincisi ile aynı vezindedir ancak bu ikinci şiir “عليست” “’alîst” redifi ile kaleme alınmıştır. Her iki manzumenin son beyitlerinde mahlası “Seyyid (-i miskîn)” şeklinde geçmektedir. Manzumenin dili Farsçadır. Bulunan tek nüshası Manisa Muradiye Kütüphanesi, 45 Hk 2906 kayıtlı mecmuada yer almaktadır.

Baş:

چون مدینه بود احمد در علی را یافتم	این گدا بعد از نبی مرشد علی را یافتم
------------------------------------	--------------------------------------

Bu kul, Nebi'den sonra mürşid Ali'yi gördü. Çünkü (inancuma göre) Ahmed şehirdir Ali onun kapısıdır.

Bu manzumenin tercümesi zikredildiği gibi Hasan Almaz ve Ümit Akdemir tarafından yapıp neşredilmiştir.¹⁸

4. Gideon Toury “Betimleyici Çeviri Araştırmaları” Kuramı

Gideon Toury, “Betimleyici Çeviri Araştırmaları Kuramının” kuramsal çerçevesini James H. Holmes’un çeviribilim haritasını inceleyip bu harita üzerinden birtakım değişiklikler yaparak kuramsal çerçevesini yeniden düzenlemiştir. James H. Holmes, 1972’de Kopenhag’da yapılan Üçüncü Uluslararası Uygulamalı Dilbilim Konferansı’nda ilk kez Çeviribilim sahasında (Çeviribilimin Adı ve Doğası) adlı sunduğu bildiri ile çeviri alanında başlayan hareketliliğin bir noktaya erişebilmesine olanak sağlamıştır. Holmes, bildirisinde çeviribilimin özgür, bağımsız bir disiplin sahası olması gerekliliğini öne sürmüştür. Holmes, çeviribilimde uygulamaya yönelik çalışmaların noksanlığına işaret ederek, bu disiplinle ilgili bir yön haritası oluşturmuştur. Holmes bu haritada bu sistemi “Uygulamalı” ve “Saf” (ya da salt) iki ayrı başlık adı altında vermektedir.¹⁹ Birincisi “Uygulamalı” çeviribilim, çeviri eğitimi (öğretim yöntemleri, değerlendirme teknikleri, müfredat oluşturma), çeviri araçları (sözlük ve terminoloji listeleri, dilbilgisine ilişkin destek malzemeleri), çeviri politikaları ve eleştirisi alanlarından oluşmaktadır. İkinci başlık “Salt” çeviribilim, kuramsal ve betimleyici çeviribilim olarak sınıflandırılmaktadır.²⁰

Toury betimleyici çeviribilim çalışmalarının alt yapısını Holmes’ın bu harita sisteminden ve Itamar Even Zohar’ın 1970’li yıllarda oluşturduğu Çoğuldizge kuramından esinlenerek kuramını temellendirmiştir. Çoğuldizge kuramı, birbirinden kopuk olan kaynak metinlerin incelenme imkanına yol açmıştır. Bu kuram ile çevirinin tarihsel ve değişken bir süreç içinde yer aldığını görülmüştür. Kuramın amacı değişen toplum hayatında edebiyatın rolünü ön plana çıkarmaktır. Çoğuldizge, edebiyatın bütün türlerini kapsayan bir

sistemdir. Her metin türü bir dizgedir. Bu dizgelerin her biri iç içedir ve daima etkileşim içerisindedirler.

Bu kuram ile dizgelerin hangi konumda buldukları belirlenir. Metin türlerinin yer aldıkları sistem içinde birincil veya ikincil konumda yer alışı, diğer türlere tesir edip etmediği ve onlardan ne kadar etkilendiği incelenerek bu metin türlerinin merkez de mi yoksa çevrede mi oldukları belirlenmektedir. Çeviri eğer merkez konumda ise yeterli, çevresel konumda ise kabul edilebilir olarak nitelendirilmektedir. Even-Zohar çevirinin birincil konumda olabilmesi için;

1. Çoğuldizge henüz oluşmamışken ya da edebiyat henüz “genç” ve yerleşme sürecinde iken;
2. Edebiyat ya “çevresel” ya “güçsüz” ya da her iki konumda iken;
3. Edebiyatta dönüm noktaları, bunalımlar ve yazınsal boşluklar yaşandığı zaman zarfında çeviri, çoğuldizgenin çevresinde yer alıyorsa, yenilikçi bir değeri yoktur ve ikincil bir konumdadır, bu maddeleri sıralamaktadır.²¹

Çeviribilimci Gideon Toury, Betimleyici Çeviribilim Araştırmaları'nın kuramsal ve sistemsel oluşunu Çoğuldizge kuramını rehber edinerek, 1980'de neşrettiği *In Search of a Theory of Translation* (Bir Çeviri Kuramının Ardında) makalesi ile dile getirmiştir. Sonra 1995 yılında *Descriptive Translation Studies- and beyond* (Betimleyici Çeviri ve Araştırmaları ve Ötesi) isimli makalesi ile yeni bir kuramı ortaya çıkarmak için bu kuramın yol haritasını çizmiştir.²² Toury “Betimleyici Çeviri Araştırmaları Kuramı'nın” merkezinde erek kültür normlarına yer vererek erek odaklı kuramı oluşturmuştur. Toury, çevirinin erek dizge içerisinde orijinallik kazanabilmesi çevirilerin erek kültür için yapılması ile mümkün olabileceğini ifade etmektedir. Erek kültüre yerleşmiş olan kültürel öğeler çeviri esnasında çevirmenin kararlarını etkileyen ve belirleyen ilkelere sahiptir. Toury, çeviri yapısını, kaynak metnin hedef kültürdeki denklidir ifadesi ile “tüm dengelim” yöntemi kullanır. Bu önseli bulguların ve gerekçelendirme sürecinde “tümevarımlı” yöntemden yola çıkmaktadır. Toury'e göre çevrilen her şey, sürekli olarak dönüşüm yaşayan sosyokültürel ve tarihsel etkenlerin etkisinde yer almaktadır. Erek metinler hedef kültür yapısı içerisinde değerlendirilmelidir.²³ Bu sebeple eşdeğerlik kavramının anlamı da değişkenlik göstermektedir. Toury, eşdeğerliği tarihsel, değişken ve soyut nitelikler şeklinde belirtmektedir. Eşdeğerlik kaynak metin ve erek metin arasında olması lazım gelen, sınırları belirli olan “mutlak” bir ilişki yoktur. Aktarımı yapılmış bir eserin kaynak metin doğrultusunda mı yapıldığını normlar ortaya koymaktadır.²⁴ Toury'e göre “betimleyici çeviri araştırmaları yöntemi üç aşamadan oluşmaktadır.

1. Başlangıçta hedef metin erek kültür dizgesinde mevcut konumu tespit edilir. Sonra metne verilen önem veya metnin erek kültür tarafından ne derece kabul gördüğü incelemeye tabi tutulur.

2. Kaynak ve erek metinler karşılaştırılarak deyiş kaymaları saptanır. Her iki metinden seçilecek ikili örnekler arasındaki ilişkiler tasvir edilir ve altta yatan çeviri kavramına ilişkin genelleme saptanmaya çalışılır.

3. Bu her iki maddede belirtilen ibareler gelecekte yapılacak olan çeviriler için alınacak olan kararlarda faydalanılacak sonuçlara yol gösterici olacaktır.²⁵

Bu üç aşama ile Betimleyici Çeviri araştırmalarının birinci kısmı Çoğuldizge Kuramı ile ilişkilidir ve erek metin bu kurama göre yerleştirilmektedir. İkinci kısım aşamalarla sınırlı olsa da karşılaştırmalı çözümlemede norm kavramı ile bu aşamanın yapılmasına imkân sağlamaktadır. Üçüncü kısım çeviri eğitiminde yararlanılacak birtakım sonuçlar açığa çıkartarak uygulamalı alanda bir devam niteliği olabilir.

Bir çevirinin kaynak metne ne tür ve ne derecede eşdeğer olduğunu normlar ortaya çıkarmaktadır. Bir toplumda belli bir zamanda var olan normların incelenmesi o toplumun çeviri anlayışına dair ipuçlarını açığa çıkarmaktadır. Norm, erek odaklı çeviri kuramının temel kavramlarından biridir. Norm kavramı çeviriye uygulanmasında zamana, kültüre bağlıdır ve her zaman dönüşüm yaşayacak bir olgudur. Toury çeviri araştırmalarında temel olarak “net” kabullerden yola çıkan, araştırma teknikleri ve bir yöntem bilim ile donatılmış sistematik bir araştırma anlayışının eksik olduğunu ileri sürmektedir. Toury, böyle bir sistem oluşturulabilirse bireysel araştırma sonuçlarının nesnel düzlemde test edilebilir ve karşılaştırılabilir olması sağlanabileceğini belirtmektedir.²⁶ Bu kurama uygun normlar geliştirir. Bunlar öncül, süreç öncesi ve çeviri süreci normlarıdır.²⁷

4.1. Çeviri Normları

Norm, “yargılama ve değerlendirmenin kendisine göre yapıldığı ölçüt, uyulması gereken kural, önceden belirlenmiş kalıp ve düzgü” anlamlarına denk gelecek bir kavramdır.²⁸

4.1.1. Öncül Normlar

Öncül norm “initial norm” çeviriye ilişkin verilen kararlardır. Çevirmenin öncül normunun açığa çıkmasını belirleyen ölçüttür. Çeviri ya kaynak dizge ya da erek dizge normları ışığında oluşmaktadır. Yapılmış olan çeviri, kaynak dizge normlarına yakın ise “adequacy” “yeterli”, erek dizgenin yazın ya da dil kurallarına yakında “acceptability” “kabul edilebilir” çeviri olarak değerlendirilir.

Öncül normun belirlenmesi hususunda süreç öncesi çeviri normları ile çeviri süreci normları belirleyicilik noktasında yer almaktadır. “Translational norms” çeviri normları, belirli bir topluma ait değerler içerisinde kişilerin hadiseler meydana geldiğinde verdikleri tepki, olaylar karşısında seçimleri ve düşünceleri çevirmenlerin ele alıp inceleyerek öğrendikleri hususlardır.²⁹

4.1.2. Süreç Öncesi Çeviri Normları

Süreç öncesi çeviri normunda “preliminary norms” çevirmenin çeviriye başlamadan önce çevireceği metne dair kararlarını içermektedir. Süreç öncesi çeviri normları “çeviri politikası” ve “çevirinin doğrudanlığı” ilkesini içermektedir.³⁰

4.1.2.1. Çeviri politikası

Çevirmen, çeviriye başlamadan önce çevrilecek olan eser, onun yazarı ve bu yazarın kendi eserinde kaynak kültüre ilişkin ölçütleri kapsayan bir politikasının olup olmadığını inceler.

Toury’ye göre çeviri politikası, süreç öncesi çeviri normların belirlenmesinde oldukça önemlidir. Çeviri politikası kavramı, çevrilecek metin bilinçli bir seçim mi yoksa rastgele bir tercih mi görüşünü kapsamaktadır. Ayrıca çevirmen neden bu türü ve bu yazarı seçmiştir sorusuna yanıt aranmaktadır.³¹

4.1.2.2. Çevirinin doğrudanlığı

Bu kısımda çevirinin hangi dilden yapıldığı önem arz etmektedir. Çevirmenin, kaynak metni orijinal dilden mi yoksa ara dilden mi yaptığına dair bir değerlendirmedir.³²

4.1.3. Çeviri Süreci Normları

Gideon Toury çevirmenin zihnini “kara bir kutu” gibi nitelemektedir. Toury, bu kutuda var olanların sadece tahmin etmenin veya varsayımsal olarak yeniden kurgulamanın söz konusu olabileceğini belirtmektedir. Şüphesiz çevirmenin “kara kutu”unda tam olarak hangi mevzuların olduğunu ve yaşadığını öğrenebilmek mümkün değildir.³³ Ancak çeviri sürecindeki bu norm ile “operational norms” çevirisi yapılacak olan eserin nasıl bir üslupla yazıldığı ve nasıl bir aktarılacağı hususunda verilen karar ile bu “kara kutu”ya yardımcı olma imkânı doğuracak olan çeviri süreci normları, matriks normlar ve metinsel-dilsel normlar şeklinde incelenmektedir.³⁴

4.1.3.1. Matriks normlar

Matriks normlar içeriğinde dipnotlar, biçimsel seçenekler, cümle yapıları çevirmenin kaynak metnin bütünlüğüne, eksikliğine, fazlalığına ve

bölümlemesine ne denli müdahalelerde bulunmuş olduğunu ele almaktadır. Ekleme ve çıkarım gibi çeviri yöntemleri erek metnin nasıl meydana getirildiğini açığa çıkarmaktadır. Ekleme (Genişletme)- (Amplification- (شرح و بسط): Kaynak metinde bulunmayan ifadelerin erek metne dâhil edilmesidir.³⁵ Çıkarma (Daraltma)- (Omission)- (حذف): Kaynak metinde yer alan bir ifade, deyim ya da ifadelerin erek metinde yer almaması ve çıkarılmasıdır.³⁶

4.1.3.2. Metinsel-dilsel normlar

Metinsel-Dilsel Normlar açısından diliçi uygulama, biçemsel kullanımlar, dilsel ve dilbilgisel kararlar, Lavrence Venuti'nin The Translator's Invisibility: A History of Translation 1995'te kaleme aldığı³⁷ eserde çevirmenin görünürlüğünü yabancılaştırma ve çevirmenin görünmezliğini yerleştirme terimleri ile ifade edilmiştir. Venuti'nin yabancılaştırma ve yerleştirme kavramlarına karşılık, Toury, çeviri eserin kaynak metne mi yoksa erek metne mi yakın olduğuna dair kararları belirleyen ölçütler hususunda “yeterlilik” ve “kabul edilebilir” öncüllerini kullanmaktadır. Bu öncüllerdeki “yeterlilik” kavramının yerleştirme ve “kabul edilebilirlik” kavramının ise yabancılaştırma yöntemine eşdeğer olduğu öne sürülmektedir.³⁸ Bunlara ek olarak uyarlama, yer değiştirme, öykünme, sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejileri çevirmenin erek metni nasıl ortaya çıkacağı hususunda yol göstermektedir. Bunlar çeviri diline egemen olan normlardır.³⁹ Yerleştirme- (Domestication)- (بومی سازی): Kaynak metni erek metne yakınlaştırmak.⁴⁰ Yabancılaştırma- (Foreignization)- (بیگانه سازی): Başka bir topluma ait değersel yargıları tanıtmak amacıyla kaynak metne yakın bir çeviri yöntemidir.⁴¹ Uyarlama- (Adaptation)- (أخذ یا اقتباس): Kaynak metni erek kültürün içerdiği niteliklerine göre çevirmek.⁴² Yer değiştirme- (Transposition) (تغییر مقوله دستوری): Erek metinde, kaynak metindeki öğelerin manalarının değiştirilmeden verilme işlemidir.⁴³ Öykünme- (Calque)- (گرتنه برداری): Eşdizimli ya da tamlamaların aynen ya da birleşik hâliyle aktarılmasıdır. Sözcüğü Sözcüğüne (Literal Translation) (ترجمه تحت اللفظی): Kelimelerin birebir çevrilmesidir. Bengü Öner, bu kuramı bu şekilde ifade etmektedir:

Bu kuram ürün hedeflidir ama süreci inkâr etmez; tarihseldir ama bu tarihsellik eşşüremi belleğine dahil eden tarihselliktir; erek odaklıdır ancak kaynağında ön plana çıkarır; çözümü hedefe ulaşmak için ön planda tutar ama sorunu da açığa çıkarır; betimleyicidir ama betimleyicilik açıklamayı hedefler, betimleyicidir ama uygulamalı saha dahilinde kuralcılığı kapsayan bir betimleyiciliktir.⁴⁴

Toury kuramında yıkılmaz tabular ve nesnelligi benimsemesi nedeni ile ağır bir şekilde eleştirilmiştir. Gürçağlar bu durumu şu şekilde açıklamaktadır.

Nesnel doğruları dile getiren çeviribilim, nesnel bir bilim dalına evrilerek önceden yerleşmiş olan farklı bir görüş ile ortaya koymak amacıyla çevrilecek metni kişisel ibarelerden uzaklaşarak bir neticeye varmanın amaçlandığını ileri sürmektedir. Her bir bilim dalı çeşitli yorumlardan yola çıkarak birtakım görüşleri bu şekilde belirlemektedirler. Çevirmenlerin hangi eseri, dili ve konusunu dahi ele alıp değerlendirme yapacakları dahi dönemin bulunduğu şartların etkisi onlara yön vermektedir.⁴⁵

5. Karşılaştırılmalı Metin Çözümlemesi

Yahyâ-yi Şîrvânî'nin Menâkıb-ı Emîrû'l-mü'minîn Alî *Alî Kerema'llâhu vechehû* adlı iki kasidesinin incelendiği bu çalışmada örnek beyitlere yer verilmiştir. Toplamda yirmi dört örneğin yer aldığı metin çözümlemesi bölümünde örnekler Gideon Toury'nin öncül normları olarak yer alan “kabul edilebilir” ve “yeterli” sınıflandırılmasına göre değerlendirilmiştir.

Karşılaştırmaya esas alınan her bir beyit örnek şeklinde ele alınmıştır. Ayrıntılı inceleme ve tetkik hususunda örnek gösterilen bu kasidelerin sıralandırılma yönteminde Manisa Nüshası beyit numaraları esas tutularak yapılmıştır. Çevirmenlerin erek metinlerinde yer alan şiirler kaynak metin üzerinden karşılaştırılmalı olarak ele alınıp incelenmiştir. Bu karşılaştırılmalı incelemeye başlanılmadan önce kaynak metin yazarı ve erek metin çevirmenleri hakkında gerekli araştırma ve incelemeler yapılmıştır. Çevirmenlerden Hasan Almaz ve Ümit Akdemir manzumenin kaynak dili olan Farsçadan direkt aktarım yapmışlardır. Bu çeviri incelememizde gaye, yanlış bulmak değil en doğru metnin ortaya çıkmasıdır. Bu çalışmada belirlenen manzumeler kaynak ve erek metindeki oldukları şekliyle ele alınacaktır. Çalışmada kaynak metin için KM, Türkçe erek metinde Hasan Almaz için (HA), Ümit Akdemir için ise (ÜA) şeklinde kısaltma yapılarak bu rumuzlar kullanılmıştır. KM birinci kaside otuz, ikinci kaside yirmi altı beyittir. Kaynak metinde yer alan her iki kasidenin beyit sayısı HA ve ÜA'da biçimsel bütünlük muhafaza edilerek yapılmıştır. Kaynak metni kaleme alan kişinin noktalama işaretlerine yer vermemesine karşın her iki çevirmende erek metinlerinde noktalama işaretlerini kullanmayı uygun görmüşlerdir. Karşılaştırma esnasında eserlerin yayınlandığı tarihsel sıralama göz önüne alınarak yapılmıştır. Kaynak metinde yer alan HA “*Menâkıb-ı Emîrû'l-mü'minîn Alî (k.v.) Emîrû'l-mü'minîn Ali (k.v.)'nin Menkabeleri; Velehu Eyzan*”; ÜA “*Menâkıb-ı Emîrû'l-mü'minîn 'Alî; ve Lehû Eyzan (Ona Dair)*” şeklinde yazılmış başlıklar ile kaynak metne uygunluk sağlanmıştır.

1. Örnek

KM	این گدا بعد از نبی مرشد علی را یافتم (s. 192b) چون مدینه بود احمد در علی را یافتم
HA	Bu kul, Nebi'den sonra mürşid Ali'yi gördüm. Ahmed şehirdi, kapısı olarak Ali'yi gördüm. (s. 328)
ÜA	Bu gedâ, Nebî'den sonra mürşid 'Alî'yi gördüm Çün medîne oldu Ahmed kapısı olarak 'Alî'yi gördüm ⁴⁶ <i>Bu kul (Ben), Nebî'den sonra mürşid olarak 'Ali'yi gördüm. Ahmed Medînesi'nin (Ahmed şehrinin) girişi, kapısı da ancak Alî'dir.</i> (s. 407)

Kaynak metinde “گدا” “dilenci” manasında olan ifade HA’da “kul” şeklinde yorumlanarak çevrilmiş ve değiştirme işlemi yapılmıştır. ÜA’da “gedâ, medîne” kelimeleri aynen erek metne aktararak yabancılaştırma yöntemine başvurulmuştur. Kaynak metinde “Nebi, mürşid, çün” kelimeleri zamanla Türkçe dil yapısına yerleşmiş ve öyküntü stratejisine örnek oluşturmuştur. Kaynak metinde yer alan HA’da “Ahmed” ve ÜA’da “Ahmed ve 'Alî” her iki özel isim de kaynak kültür dil normuna sadık kalınarak aynen aktarıldığı ancak HA’da “Alî” isminin erek dil kültür normlarına göre uyarlanarak yapıldığı görülmektedir. Kaynak metinde “چون” bağlacı atlanarak çıkarılmış ve “kapısı” kelimesinde yer alan aitlik eki ekleme yöntemi kullanılarak metne aktarılmıştır. ÜA’da beytin çevirisinin bitişinden sonra, beytin şerhi italik yazılarak açıklama yapılmış ve ayrıca erek metinde dipnot yöntemi kullanılarak açıklama işlemine başvurulmuştur. AÜ’nün erek metin okuyucusunun dikkatini çekmek ve anlatılmak istenilenin daha anlaşılır olmasını sağlamak amacı ile satır altı şerhine başvurduğu tahmin edilmektedir. Her iki çevirmenin çevirisinin kabul edilebilir bir çeviri olduğu düşünülmektedir.

2. Örnek

KM	هم نبی و هم ولی جمله ذرات دو کون (s. 192b) چون نظر کردم یقین علی را یافتم
HA	Hem Nebi hem veli iki kevnin tüm zerreleri, Baktığımda yakîn olarak Ali'yi gördüm. (s. 328)
ÜA	Hem nebî hem velî iki kevnin tüm zerrâtı

	Nazar eyleyince tâ-be-'ayn cümle 'Alî'yi gördüm. <i>Hem nebî hem velî; bu iki âlemin ortaya çıkmış, görünmüş (ta'ayyün) bütün zerrelere, nazar ettiğimde de ben ancak 'Alî'yi gördüm. (s. 407)</i>
--	---

Bu Farsça beytin hem metninin hem manasının anlaşılmasında güçlük vardır. Kaynak metinde “كون، يقين” “Kevn ve yakîn” kelimeleri HA’da Türkçeye aynen aktarılarak yabancılaştırma yönteminden faydalanılmıştır. Kaynak dilde yer alan “hem hem, nebî, velî, cümle, zerre, nazar” kelimeleri erek dile yerleşmiş kelimelerdir ve çevirmenlerin bu kelimelere yer vermesi ile öyküntü işlemine başvurduğu görülmektedir. ÜA’da “nebî, velî, zerrât, kevn, 'Alî,” kelimeleri kaynak dil yapısı bağlamında yazılmıştır. Kaynak metnin ikinci mısrasında “يقين” “şüphesiz, kesin” kelimesi muhtemelen ÜA’da sehven “tâ-be-'ayn” “ta'ayyün” şeklinde okunmuştur. Çevirmenin farklı okuması sebebi ile beytin vezninde hataya ve anlamının değişmesine sebebiyet vermektedir. ÜA erek metninde çeviri içerisinde tekrar çeviri eylemini gerçekleştirmiştir. HA’nın çeviri metni, ÜA’nın ise şerh metni erek kitle göz önüne alınarak çevrilmiştir.

3. Örnek

KM	كان اسرار حقيقت حل جمله مشكلات پس سَقَّ لَهُمْ رَبُّهُمْ از حق علی را یافتم (s. 192b)
HA	Tüm o sorunların halledicisi, hakikat sırrı, Sonra haktan gelen “sakime rabbehum” Ali’yi gördüm. (s. 328)
ÜA	Hem onda esrâr-ı hakikat hall-i cümle müşkilat “Sekâhum rabbuhum” olunmuş ikrâm Alî’yi gördüm ⁴⁷ <i>Onda hem hakikatın sırlarını hem de bütün müşkillerin (zorlukların) çözümünü buldum ki böylece Alî’yi; Hakk’ın “Rableri, onları tertemiz bir şaraptan suvarır” ayetinin tecellisi olarak gördüm. (s. 407)</i>

Kaynak metinde “سَقَّ لَهُمْ رَبُّهُمْ” “sekâhum rabbuhum” (?) ibaresi HA’da sehven yanlış okunmuş olup Türkçeye bu şekilde aktarılmış ve yabancılaştırma işlemine başvurulmuştur. Kaynak metinde “اسرار” “sırlar” çoğul kelime erek metne “sır” tekil olarak çevrilmiş ve değiştirme işlemi gerçekleştirilmiştir. Kaynak dilde yer alan “hakikat, sır, hak” kelimeleri öykünme yoluyla aktarılmıştır. ÜA’nın erek metninde çevirisini yaptığı beytin eğer italik açıklamasını vermemiş olsa idi kaynak metni erek okuyucunun anlayabilmesi

için çaba göstermesi gerektirdiği anlaşılmaktadır. Beytin çevirisi örtük bir şekilde aktarılmıştır ve açıklama işlemi uygulanmıştır. ÜA’da birinci mısra “esrâr-ı hakikat hall-i cümle müşkilat” ve ikinci mısra da “Sekâhum rabbuhum” ibarelerinin aynen erek metne aktarımı ile yabancılaştırma işlemine başvurulmuştur. ÜA’da “Alî” özel isminin yazımında bir bütünlük olmadığı görülmektedir. HA, kaynak metinde verilen ifadenin erek metne sözcüğü sözcüğüne aktarmış ve kaynak metne sadık kalarak yeterli bir çeviri yaptığı anlaşılmaktadır. ÜA, serbest bir çeviri yaptığı görülmektedir.

4. Örnek

KM	عين دريای حقيقت اصل و فرع ان عليست بر همه اشيا احاطه هم على را يافتم (s. 192b)
HA	Hakikat deryasının gözü, o illiyetin asıl ve ayrıntısı, Tüm eşya üzerinde ihata etmiş olan Ali’yi gördüm. (s. 328)
ÜA	’Ayn-ı deryâ-yı hakîkat asl u fûrû’u bu ’illiyet ⁴⁸ Hem cümle eşyâyı eylemiş ihâta Alî’yi gördüm <i>Hakikat deryasının mazharı/aynı, cevherin ve a’razın aslı olarak Alî’nin bütün eşyâyı kuşatmış olduğunu gördüm.</i> (s. 407)

138

Kaynak metinde “احاطه، عليت” “illiyet, ihata” kelimeleri erek dile hiçbir işlem yapılmadan aynen aktarım ile yabancılaştırma yöntemi kullanılmıştır. “Hakikat, derya, asıl ve eşya” erek dilde de yer edinmiş bu ibarelerin kullanımı ile öykünme işlemine başvurulmuştur. Kaynak metinde “هم” “hem” bağlacı atlanarak çıkarılmıştır. ÜA kaynak metnin birinci mısrasını yalnızca ifadeleri latinize ederek erek metne dahil etmiş ve çevirisini yorumlayarak beytin bitiminden sonra vermiştir. ÜA “illiyet” kelimesinin anlaşılabilirliğini sağlayabilmek için dipnot yöntemini kullanmıştır ve açıklama işlemine başvurmuştur. ÜA’da “ayn, a’raz” kelimelerinin kullanımı ile yabancılaştırma yöntemi uygulanmıştır. HA, kaynak metne yakın, ÜA ise erek metne yakın bir çeviri gerçekleştirmiştir.

5. Örnek

KM	عالم الاشيا على بد هم بعلم ذو الجلال راهبر در راه حق شاه وحى را يافتم (s. 192b)
HA	Alimü’l-eşya Aliy’di hem zülcelâl ilmiyle Nebi’nin Hakk yolunda rehber olan Ali’yi gördüm. (s. 328)

ÜA	<p>Âlimü'l-eşyâ 'Alî idi hem ilmiyle Zü'l-Celâl Hak Nebî'nin yoluna olmuş rehber 'Alî'yi gördüm</p> <p><i>Celâl sâhibinin ilmiyle 'Alî, eşyanın ilmîne vaktır. Nebî'nin hak yoluna bu yüzden rehber olarak yalnız 'Alî'yi gördüm. (s. 408).</i></p>
----	---

Kaynak metinde “عالم الاشياء” “Alimü'l-eşya”; “ذو الجلال” “zülcelâl” ifadelerinin kaynak dil yapısı doğrultusunda kaynak kültür dil normuna sadık kalınarak her iki çevirmen tarafından Türkçe diline aynı şekilde aktarıldığı görülmektedir ve yabancılaştırma işlemine başvurulmuştur. Kaynak metnin ikinci mısrasında “شاه وحى” (?) “Vahiy şahi” isim tamlamasını çevirmenler yorumlama ve çıkarım ile “Nebî” sözcüğünü kullanmayı uygun görmüştür. Bu manzumedeki vezin ve kafiye bütünlüğü doğrultusunda “شاه على” olması gerekmesine karşın ya yazar ya da hattatlar aracılığıyla bu ibareye “شاه وحى” yer verilmiştir. Çevirmenler, her beyitte yinelenen bu redif eksikliğini gidermek maksadıyla erek metne “على” “Alî” kelimesini eklemiştir. ÜA beytin alt kısmına italik yazı ile şerh yazısını eklemiş ve açıklama yöntemine başvurmuştur. Her iki çevirmeninde kabul edilebilir bir çeviri yaptıkları ve erek odaklı bir yaklaşım benimsedikleri görülmektedir.

6. Örnek

139

KM	<p>برشدم بر کوه طور مسند عنقای عشق درسرخن با موسی عمران علی را یافتم (s. 193a)</p>
HA	<p>Aşk ukbâsının mesnedi olan Tur dağına gittim, Musa İmran ile konuşan Ali'yi gördüm. (s. 328)</p>
ÜA	<p>Mesned-i aşk-ı 'ukbâ olan Tûr Dağı'na gittim 'İmrân oğlu Musâ ile kelâm eden Alî'yi gördüm</p> <p><i>Ukbâ (âhîret) sevgisinin mesnedi, delili olan Tur'a nazar ettim de, orada İmrân oğlu Mûsâ ile söyleşenin 'Alî olduğunu gördüm. (s. 408)</i></p>

Kaynak metinde “عنقای عشق” “aşk ankası” ibaresindeki “anka” kelimesi her iki çevirmen tarafından sehven “ukbâ” olarak aktarılmış ve böylece fiilin anlamının değişmesine sebep olmuştur. “برشدم” “yükselmek, yukarı çıkmak” manalarına karşılıklı iken “gittim” olarak çevrilmiştir. Şöyle bir ihtimal de hatıra gelmektedir ki; klasik metinlerde “شدم” ibaresi “girmek” anlamında da kullanılmaktadır ve bu gerekçeyle çevirmen “بر” ön edatını göz ardı ederek kullanmadığı ve bu sebeple “gittim” şeklinde çevirdiği ortaya çıkmaktadır.

Birinci mısra yer alan “مسند” “mertebe, makam” kelimesi aynen aktarılmış olup yabancılaştırma işlemine başvurulmuştur. Kaynak metindeki birinci mısra basit cümle olmasına karşın, bileşik cümle olarak çevrilmiş ve cümlelerin yapısını değiştirme işlemine başvurulmuştur. Birinci mısradaki “Tûr dağı” ibaresi tamamen Hz. Mûsâ ile ilgili bir çağrışımdır. Farsça kaynak dil yapısında “Baba-oğul ilişkisini bildiren tamlama (اضافة بنوت)” Türkçe dil yapısında olmadığı için izafe harfini erek dil yapısına uyarlanarak “oğlu” kelimesi ekleme işlemi ile verilmektedir, ancak çevirmen izafe harfini erek metne dahil etmeyerek “موسى عمران” “Musa İmran” şeklinde herhangi bir müdahalede bulunmadan aynen aktarmıştır. Ancak ÜA’da “İmrân oğlu Musâ” ibaresi erek dilde yer alan “Mesned-i aşk-ı ‘ukbâ” ibaresi ÜA’da aynen aktarılmış ve yabancılaştırma stratejisinden faydalanılmıştır. HA ve ÜA çeviri metinlerini erek kültür bağlamında çevirdikleri ve kabul edilebilir bir yaklaşım belirledikleri gözlemlenmiştir.

7. Örnek

KM	آنکه ابراهیم اندر عین آتش یاد کرد نار شد بر وی گلستان من علی را یافتم (s. 193a)
HA	İbrahim’i ateşin ortasında yad eden Ateş ona gülistan oldu, ben Ali’yi gördüm. (s. 328) (s. 328)
ÜA	İbrahim’in ateşin ortasında yad ettiği Nârî gülzâra döndüren ben ’Alî’yi gördüm <i>İbrahim’in atıldığı ateşin ortasında zikredip ateşi gülistana çeviren veçhin Ali olduğunu gördüm. (s. 408)</i>

Kaynak metinde “یاد کرد” “yad ettiği” anlamındaki mazi mutlak geçmiş zaman üçüncü tekil şahıs bileşik çekimli fiil HA’da eylem başkası tarafından yapılmış “yad eden” şeklinde çevirmiş olup anlamın değişmesine sebebiyet vermiştir. Kaynak metinde eylemi yapan özne “İbrahim” iken HA’da belirtili nesne görevinde çevrilmiştir. HA “ateş, yad, gülistan”; ÜA’da “ateş, yad,” kelimelerini kullanarak öykünme işleminden faydalanmışlardır. ÜA erek metinde “Nârî gülzâra” ifadesini kaynak dil normuna uyarlayarak aktarmıştır. HA, erek metne yakın kabul edilebilir, ÜA ise kaynak metne yakın yeterli bir çeviri gerçekleştirmişlerdir.

8. Örnek

KM	آن که در مریم دمید از نفخه از نفخها شد مسیح از وی هویدا من علی را یافتم (s. 193a)
----	--

HA	Meryem'de “En tefhuha” nefesini üfleyen Ondan Mesih dünyaya geldi, ben Ali'yi gördüm. (s. 328)
ÜA	Meryem'e “Nefahnâ” demini üfleyen melekte ⁴⁹ O nefesten Mesîh oldu peydâ ben 'Ali'yi gördüm <i>Meryem'e temessül edip “Nefesimizden üfledik” sırrıyla Mesih'i ortaya çıkaran nefeste, 'Ali'nin saklı olduğunu gördüm. (s. 409)</i>

Kaynak metinde “از نفخها” “ez nefhuhâ” yazılmasına karşın “En tefhuha” olarak sehven okunup yazılmıştır ve bu durum haliyle erek metne de yansımıştır. Kaynak metinde “nefeslerden bir nefes” şeklinde bir mana mevcutken erek metinde “En tefhuha” nefesini” anlamı yer almaktadır. Farsça kaynak dil yapısında “در” “der” ön edatı “de-da, e doğru” gibi anlamları içermektedir. Birinci mısradaki yer alan “در” edatı sözcüğü sözcüğüne birebir çeviri işlemi “در مريم” “Meryem'de” olarak aktarılmıştır. İkinci mısradaki “شد” “Ondan Mesih dünyaya geldi” çevirisindeki “dünyaya geldi” ibaresi kaynak metnin “aşikâr oldu” manasını erek metinde oturtabilmek amacıyla yorumlama stratejisi uygulanarak gerçekleştirilmiştir. ÜA “Nefahnâ” ifadesini aynen aktararak yabancılaştırma yöntemine başvurmuştur. ÜA kaynak metinde yer almadığı hâlde “melek” kelimesini eklemiş ve bu ifade hakkında dipnot yöntemi de kullanarak açıklama işlemini gerçekleştirmiştir. HA'da “nefes, dünya”; ÜA'da “dem, melek, nefes, peydâ” kelimelerine yer verilerek öykünme stratejisi uygulanmıştır. Her iki çevirmende de erek odaklı bir çeviri anlayışı hakimdir.

9. Örnek

KM	بر در اعلا نشستہ کان علم کردگار واحد و گویا و پیدا علی را یافتم (s. 193b)
HA	O Allah ilmi ala kapısına oturmuş, Tek söyleyen ve görünen, ben Ali'yi gördüm. (s. 329)
ÜA	'İlmullâh şehrinin 'alâ kapısına oturmuş da ⁵⁰ Dâim söylenen ve görünen ben 'Ali'yi gördüm <i>Bütün bu âlemde görünen ve söylenen şeylerin aslının, 'Ali'nin nokta olarak buyurduğu ilminden ibaret olduğunu gördüm. (s. 411)</i>

HA, bu beytin çevirisinde sözcüğü sözcüğüne bir çeviri işlemi uygulamış olup beyitte verilmek istenilen mana erek metinde tam olarak aktarılamamıştır. Bu beyit “O, ilâhi ilim madeni olan Ali, Hakk'ın yüce kapısına oturmuş, vahdet makamında konuşan ve görünen kişi olarak gördüm” şeklinde ifade edilmesi, anlamı daha anlaşılır kılabilmektedir. HA'da “ala kapısına oturan” kişi “Allah” iken ÜA'da bu kişi “’Alî”dir. ÜA'da aktarılan örtük mana şerh ve dipnot yöntemi ile açıklama işlemi ile aktarılmıştır. ÜA'da “İlmullâh, 'alâ, 'Alî” kelimeleri erek metne aynen kaynak dil bağlamından aktararak yabancılaştırma işlemine başvurulmuştur. HA ve ÜA'nın kaynak odaklı yeterli bir çeviri gerçekleştirdikleri görülmektedir.

10. Örnek

KM	از در اعلا و تا تخت الثرى هر چه هست جمله از نور شهيد آن شه علي را يافتم (s. 193b)
HA	A'la kapısından uhra tahtına dek her ne varsa, Tümü o şahı şehidin nurundan, ben Ali'yi gördüm. (s. 329)
ÜA	Ez-der 'alâ tâ tahte's-serâ her ne varsa ⁵¹ Cümlesi o Şâh-ı şehîdin nurunda 'Alî'yi gördüm <i>En büyük küreden en küçük zerreye kadar görünen ve bilinen her varlığın, şehitlerin şâhı Ali'nin nurundan⁵² ibaret olduğunu gördüm.</i> (s. 411)

Kaynak metnin birinci mısrasındaki “اعلا,” “A'la” kelimesi aynen alınıp erek metne yerleştirilmiş ve çeviride tekrardan “uhra” sözcüğüne yer verilmesi ile yabancılaştırma stratejisine başvurulmuştur. Kaynak metnin birinci mısrasında “تخت الثرى” “tahte's-serâ” ibaresi yer almasına karşın HA'da “uhra” kelimesi kullanılarak çeviride anlam farklılığına yol açılmıştır. Birinci mısra örtük, kapalı bir anlam içermektedir. Erek metinde yer alan “taht, şah, şehid ve nur” kelimelerinin kullanılması ile öykünme işlemine başvurulmuştur. Kaynak metnin birinci mısrasında “از در اعلا و تا تخت الثرى” “Ez-der-i 'alâ-vû tâ tahte's-serâ” ibaresi ÜA'da bu kısım “Ez-der 'alâ tâ tahte's-serâ” bazı tasarruflarda bulunularak aktarılmıştır. Beytin birinci mısrasında vezin bakımından eksiklik mevcuttur. Bu kapalı aktarımı erek okuyucunun anlayabilmesini sağlamak için dipnot ve şerh yöntemleri kullanılarak açıklama işlemine başvurulmuştur. Kaynak metnin ikinci mısrası her iki çevirmende de sözcüğü sözcüğüne çevrilmiştir.

11. Örnek

KM	بحر جود و كان بخشش فايض جمله وجود (s. 193b) صورت رحمان يزدان من على را يافتم
HA	Cömertlik okyanusu, bağış hazinesi, tüm vücuda haiz, Rahman olan ilahın sureti olarak, ben Ali'yi gördüm (s. 329)
ÜA	Bahr-i cûd, kân-ı bahşâyîş, kabz-ı cümle vücûd Sûret-i Rahmân-ı Yezdân ben 'Alî'yi gördüm ⁵³ <i>Cömertlik denizi, iyilikler madeni, varlığın feyzi bereketi olan Ali'yi, her varlığa lütuf ve ihsanıyla hayat veren Hakk'ın cömertliğinin vücut bulmuş hâli olarak gördüm. (411-412)</i>

Kaynak metnin birinci mısrasında “فایض” “feyz veren” ibaresi yerine HA’da “حائز” “malik olma” şeklinde okunmuş ve çeviriye bu durum yansıtılmıştır. Kaynak metinde “Bahr-i cûd u kân-ı bahşîş, fâyiz-i cümle vücûd” şeklindeki ifade ÜA’da “Bahr-i cûd, kân-ı bahşâyîş, kabz-ı cümle vücûd” olarak aktarılmış ve kaynak dilin yazımına, fonolojik yapısı bağlamında latinize ederek erek metne aynen dâhil edilmiştir. Kaynak metinde “جود و” “cûd u” ibaresi ÜA’da “ve” harfî atlanarak çıkarılmış ve bu kısımda virgül işareti kullanılmıştır; “بخشش” “bahşîş” isim fiil görevinde olan kelime ÜA’da “bahşâyîş” olarak okunmuş olup değiştirme işlemi uygulanmıştır; “فایض” “feyz veren” ibaresi yerine sözcük “قبض” “kabz” “tutma” olarak okunmuş olup bu durum erek metne yansıtılmıştır. ÜA’da her iki mısranın neredeyse tamamı latinize edilerek aynen yazılmıştır. Çevirinin alt kısmında yer alan bu italik açıklama ve dipnot olmazsa eğer erek okuyucunun bu beyti anlamasını imkânsız kılmıştır. Her iki çeviride erek odaklı bir çeviri yöntemi izlenmiştir.

12. Örnek

KM	عرش و کرسی هزاران رفعت اندر تحت او (s. 193b) جای مسندگاه شه کشف نبی را یافتم
HA	Arş ve kürsü binlerce yüce mertebeye onun bahtında Şahın mesnedgah yerinde Nebi'nin keşfini gördüm. (s. 329)
ÜA	Arş ve kürsî nice bin yücelikle O'nun tahtında Cây-ı mesnedgâh-ı Şâh açan Nebî'yi gördüm <i>Arş'in Kürsî'nin yüceliklerini elinde tutan Nebî'nin takdir ve teveccühüyle 'Alî'yi desteklediğini gördüm. (s. 412)</i>

Yukarıda beşinci örnekte de bahsedildiği üzere bu manzumdeki vezin ve kafiye bütünlüğü doğrultusunda “کشف علی” olması gerekmesine karşın ya yazar ya da hattatlar aracılığıyla “کشف نبی” sözcüğüne yer verilmiştir. Erek metinde yer alan “arş, kürsü, mertebe, baht, şah, Nebi ve keşif” kelimeleri kullanılarak öykünme-öyküntü stratejisi uygulanmıştır. HA ve ÜA’da “مسندگاه” “mesnedgah” “makam yeri, makam odası” kelimesine aynen kullanılarak yabancılaştırma işlemine başvurulmuştur. Kaynak metinde “تحت” “taht” “aşağı, alt” anlamını karşılayan sözcük HA’da “baht” olarak ÜA’da ise bu kelime “تخت” “taht” “makam, yer” kelimesi örtük bir mana ile verilmiştir. Her iki çevirmende kelimenin farklı okunması sebebi ile kaynak metindeki anlamdan uzaklaşmıştır. ÜA erek metinde örtük anlamın anlaşılabilirliğini sağlamak için italik olarak bu beyte dair açıklama stratejisine başvurulmuştur. Her iki çevireninde kaynak metne sadık kalarak yeterli bir çeviri yaptıkları görülmektedir.

13. Örnek

KM	در تولاً و تبراً گرشوی صادق چو ما در همه اشیا علی بین من علی را یافتم (s. 193b)
HA	“Tevella” ve “tebarra” da bizim gibi sadık olmak istersen Tüm eşyada Ali’yi gör, ben Ali’yi gördüm. (s. 329)
ÜA	Tevellâ ve tebarrâya sadık olursan eğer ⁵⁴ Her eşyâda Alî’yi gör, ben Alî’yi gördüm <i>Alî aşkına onun sevdiklerini sevmeyi, onun düşmanlarını sevmemeyi ve düşmanlarından uzak durmayı (tevellâ ve tebarrâ) başarmak ve bu uğurda sadakate ermek istiyorsan, her varlıkta sen de benim gibi Alî’yi gör. (s. 412-413)</i>

Kaynak metnin birinci mısrasında da “تولاً و تبراً”, “Tevella” ve “tebarra” kelimeleri HA ve ÜA’da erek metne aynen alınmış olup yabancılaştırma işlemine başvurulmuştur. HA’da “istersen” kelimesi ile ekleme yöntemi yapılmıştır. Çevirmen kaynak dil yapısında yer alan “Sadık ve eşya” kelimelerini öykünme yönteminden faydalanarak erek metne dahil etmiştir. Kaynak metinde “چو ما” “çû mâ” “bizim gibi” ÜA’da bu ibare atlanarak çıkartma işlemi yapılmıştır. ÜA dipnot yöntemi ve şiirin alt kısmında italik olarak vermiş olduğu ifadeler ile açıklama yöntemine başvurmuştur. Her iki çevirmenin kaynak dil odaklı bir yaklaşım doğrultusunda oldukları ve yeterli bir çeviri gerçekleştirdikleri söylenebilir.

14. Örnek

KM	شاه مردان میرمیدان صفدر هیجا علیست (s. 194a) راه دان و راهبر باسوی حق پیدا علیست
HA	Şah-ı merdan, mir-i meydan, safları yaran Ali'dir, Yol bilen, Hakk'a giden yola rehber olan Ali'dir. (s. 330)
ÜA	Şâh-ı merdân, mîr-i meydân, safları yaran Ali'dir ⁵⁵ Yol bilen, Hakk'a giden yola rehber olan Ali'dir (s. 413)

Bu beyit “*Velehu eyzan*” başlığı altında ikinci kasidenin ilk beytidir. HA’da “Şah-ı merdan, mir-i meydan”; ÜA’da “Şâh-ı merdân, mîr-i meydân” kaynak metnin ilke ve yöntemleri doğrultusunda birebir aynen alınarak erek metne yansıtılmıştır. Çevirmenin Türk dil dizgesine yerleşmiş “şah, mir, saf, Hakk ve rehber” kelimelerini kullanması ile öykünme yöntemine örnek teşkil oluşturmuştur. ÜA’da dipnot yöntemi kullanılarak açıklama stratejisine başvurulmuştur. Kaynak metinde “ هیجا ” “heycâ, hiycâ” “savaş” ve “پیدا” “peydâ” “açık, aşikâr” kelimeleri her iki çevirmende de erek metne dahil edilmeyerek atlanılmıştır. Kaynak metinde “صفدر” “safder” “saf yaran” tekil ifade her iki çevirmende de “safları yaran” şeklinde çoğul olarak çevrilmiş ve değiştirme işlemine başvurulmuştur. HA ve ÜA’nın erek metinlerinde birebir çeviri işlemine başvurdukları ve yeterli çeviri yaptıkları gözlemlenmektedir.

15. Örnek

KM	او مقدم بود می دان در ولایت از ازل (s. 194a) هم مؤخر شد بدان از بهر حکمت ها علیست
HA	Velâyet noktasında bil ki ilk başta O vardı, Hem hikmet noktasında sonuncusu da bil ki Ali'dir. (s. 330)
ÜA	Nokta-ı velâyette ezelden mukaddem O var idi Hem nokta-i hikmette muahhir bil ki Ali'dir. (s. 413)

HA’da Kaynak metinde “ولایت” “Kulun Hakk’a yakınlığı, velî olma” gibi manaları içeren bu kelime erek metne aynen aktarılarak yabancılaştırma işlemine başvurulmuştur. Ancak erek kitlenin anlamı daha iyi kavrayabilmesi için bu ifadenin ya çevrilmesi ya da açıklama stratejisine ile verilmesi gerektiği fikrini ileri sürmek mümkündür. Kaynak metinde “از ازل” “yaratılıştan itibaren” ibaresini çevirmen “ilk başta” şeklinde birebir aktarmasına karşın asıl anlatılmak istenen “her şeyden önce vardı” manası tam aktarılamamıştır.

Kaynak metinde “حکمت ها” “hikmetler” çoğul ifadesi her iki çevirmende de tekil olarak çevrilmiş ve değiştirme işlemine başvurulmuştur. Her iki çevirmende “nokta” kelimesi erek metne dahil edilerek ekleme işlemi yapılmıştır. ÜA’da örtük bir anlam mevcuttur ve erek okuyucunun manayı anlaması güç bir hâl almıştır. Kaynak metnin birinci mısrasında “می دان” “mî dān” “bil ki” emir fiili ÜA’da göz ardı edilerek çıkarılmıştır. Her iki çevirmende de erek odaklı bir çeviri anlayışı hakimdir.

16. Örnek

KM	چون نبی ما مقدم زان ابوالارواح بود پس مؤخر شد که گوید باب علم ما علیست (s. 194a)
HA	Nebi gibi, ruhlar aleminde ilk olan O’ydu, İlmin kapısı olduğundan sonuncusu da bil ki Ali’dir. (s. 330)
ÜA	Nebî misâli Ebü’l-Ervâh olan O idi Bes muahhir oldu ki “bâb-ı ilm” derler Alî’dir (s. 413)

Kaynak metnin birinci mısrasında “نبی ما” “bizim Nebimiz” ve ikinci mısradaki “باب علم ما” “bizim ilmimizin kapısı” isim tamlamalarında “ما” “biz” şahıs zamiri ve HA’nın iki mısrasında da atlanarak çıkarılmıştır. HA’da “söyler, söylenir” ifadesi çıkarılarak yerine “bil ki” uyarı, ikaz manasında bu ibare eklenmiştir. Kaynak metinde “ابوالارواح” “ebu’l-ervâh” “ruhların babası” ibaresi HA’nın erek metninde “ruhlar alemi” olarak çevrilmiş ve yazarın vermek istediği mana okuyucuya yansıtılmamıştır. HA ikinci mısradaki kaynak metnin anlamsal bağlamı doğrultusunda serbest bir çeviri yöntemine başvurmuştur. ÜA’da “Ebü’l-Ervâh” olarak aynen alınmış ve yabancılaştırma işlemine başvurulmuştur. Kaynak metinde yer alan “ما” “mâ” “bizim” ayrık şahıs zamiri ve “مقدم” “mukaddem” “ilk” ifadeleri atlanarak çıkarılmıştır. Kaynak metinde “söyler” üçüncü tekil şahıs ifadesi HA’da “derler” üçüncü çoğul şahıs olarak aktarılmış ve değiştirme işlemine başvurulmuştur. Kaynak metnin ikinci mısrası ÜA’da oldukça az bir kısım çevrilerek yalnızca okunuşu verilerek erek metne aktarılmış ve kapalı bir anlatım oluşmasına sebebiyet verilmiştir. Bu beyitte anlatılmak istenen şudur: “Bizim Nebimiz ruhların babası olarak ilkti. Fakat kendisi en son geldi. O hâlde bizim ilmimizin kapısının Ali olduğu söylenir”. Her iki çevirmende de erek odaklı bir çeviri anlayışı hakimdir.

17. Örnek

KM	علم جمله انبیا را کرد بر احمد عیان وارث این جمله دانشها وصی دانا علیست (s. 194a)
----	---

HA	Tüm enbiyanın ilmini Ahmed'e ayan etti, Tüm bu ilimlerin varisi bil ki Ali'dir. (s. 330)
ÜA	Cümle enbiyânın ilmi Ahmed aynâsında âyân idi Bu ilimlerin cümlesine vâris hem vâsî bil ki Ali'dir (s. 413)

Kaynak metnin ikinci mısrasında “وصى دانا” “vasî dâna” “vekil olan; bilen,” ibaresi HA’da atlanarak çıkarılmış ve bu ibarenin yerine “varisi bil ki” ikaz manası içeren bu kelime eklenmiştir. Kaynak metinde kullanıla gelen ve erek dil yapısına da yerleşmiş olup erek toplum tarafından kabuledilen “enbiya, ilim, ayan, varis” kelimelerinin kullanımı ile öykünme işlemine başvurulmuştur. Kaynak metinde “ayan etti” geçmiş zaman fiil cümlesi ÜA’da “âyân idi” geçmiş zaman isim cümlesi olarak çevrilmiş ve yapısal farklılığına sebep olmuştur ve “aynâsında, hem” kelimeleri erek metne dahil edilerek ekleme yapılmıştır. Kaynak metnin ikinci mısrasında nesne görevli yan cümle ÜA’da “Bu ilimlerin cümlesine vâris” dolaylı tümleç olarak çevrilmiştir. Kaynak metinde “وصى دانا” “vasî dâna” “vekil olan; bilen,” sıfat-fiil yapısı ÜA’da yapısal olarak değiştirilmiş “vâsî bil ki” şeklinde çevrilmiş ve değiştirme işlemine başvurulmuştur. HA ve ÜA’nın erek odaklı bir çeviri yaklaşımı benimsedikleri görülmektedir.

18. Örnek

KM	گر نبودی او مؤخر کی شدی ختم کمال لا نبی بعدی شنو ختم ولایت ها علیست (s.194a)
HA	Eğer o sonuncu olmasaydı kemâl nasıl sona ererdi En sonunda velâyetlerin tümü bildim ki Ali'dir. (s. 330)
ÜA	Eğer O âhir gelen olmasa nice mümkün hatm-i kemâl Sonradan gelenler hep kendi; hatm-i velâyet Ali'dir (s. 414)

ÜA’da “hatm-i kemâl” ifadesi erek metne aynen aktarılarak yabancılaştırma yöntemine başvurulmuştur. Kaynak metnin birinci mısrasının iç kısmındaki “او” “û” “o” ayrık şahıs zamiri HA’da erek dil yapısına uygun olarak küçük harfle yazılmışken ÜA’da son peygamberden kasıtlı “O” zamirinin anlamsal bağlam neticesinde yorumlanarak büyük yazıldığı anlaşılmaktadır. Kaynak metinde “Benden sonra peygamber gelmeyecektir” hadisi ancak her iki çalışmada zikredilmemiştir. Her iki çevirmende de birinci mısra sözcüğü sözcüğüne çevrilme işlemi uygulanmış ve yeterli bir çeviri olduğu söylenebilir. Her iki çevirmende de kaynak metnin ikinci mısrasında

verilmek istenilen manadan uzaklaşarak aktarım yapılmıştır ve kabul edilebilir bir olduğu izlenmektedir.

19. Örnek

KM	گفت یارب با من اینها را تو گفتی یا علی چون انیس محرمت او بد ازان گویا علیست (s. 194)
HA	“Ya rab, bana ya Ali” demeyi sen söyledin Senin mahreminin enisi oydu, ondan dolayı ya Ali’dir. (s. 330)
ÜA	Ya Rab, bana “Yâ Alî” demeyi sen öğrettin ⁵⁶ Çünkü enîs-i mahremindir? Ondan âh ile feryâdım: Yâ Alî’dir. (s. 414)

Kaynak metinde “اینها را” “inhâ râ” “bunları” işaret zamiri her iki çevirmen tarafından göz ardı edilerek çıkartılmıştır. Kaynak metinde “(Peygamber) dedi ey Allah’ım benimle bunları sen mi konuştun Alî mi?” ifadesi ÜA’da dipnot yöntemi kullanılarak açıklama işlemine başvurulmuştur. Kaynak metnin ikinci mısrasında “گویا” “gûyâ” “konuşan” sıfat-ı fail görevli kelime her iki çevirmende vezin göz ardı edilerek okunmuş olup anlamsal hataya yol açmıştır. Kaynak metinde “Senin mahrem dostun olduğu için mi konuşan o idi?” manası verilmek istenmektedir. HA’da “enis” kelimesi ve ÜA’da “enîs-i mahrem” ifadesi kaynak dil dizgesi bağlamında aynen yer verilmesiyle yabancılaştırma yöntemi uygulanmıştır. ÜA’da “âh ile feryâdım” ibaresi erek metne dahil edilerek ekleme işlemi yapılmıştır. Her iki çevirmende ana kaynakta asıl anlatılmak istenilen manadan uzaklaşarak beytin çevirisi gerçekleştirilmiştir ve serbest bir çeviri yaptıkları görülmüştür.

20. Örnek

KM	از علی هر کو جدا شد از نبی شد او جدا پس جدا از علم حق شد واصل اینها علیست (s.194a)
HA	Ali’den kim ayrı kaldıysa Nebi’den de uzak kalır, Sonra Hakk ilminden ayrı kaldı, Allah ayetlerinin aslı Ali’dir. (s. 330)
ÜA	Kim Alî’den kaldıysa cüdâ Nebî’den de cüdâdır Hem ilm-i Hak’tan cüdâdır zîrâ ki âyetlerin aslı Alî’dir (s. 414)

Kaynak metinde “شد او جدا” “o ayrıldı, uzaklaştı” geçmiş zaman bildirgesi HA’nın erek metninde zamansal yapı geniş zaman “uzak kalır” olarak ve ÜA’da her iki mısradaki da “cüdâdır” ifadesinin zamansal yapısı geniş zamandır ve

cümle yapısı isim cümlesi olarak çevrilmiştir. Bu sebeple cümlede dilbilgisel yeniden düzgüleştirme meydana gelmiştir. Kaynak metnin ikinci mısrasında “واصل اینها” “bunlara kavuşturan, bunları bir araya getiren” ibaresi yer almaktadır. Muhtemelen çevirmenler yazma nüshayı okuma esnasında farklı düşünmüş olmalı ki aktarım farklı gerçekleştirilmiştir. Ancak yazma nüsha da “Allah ayetlerinin aslı” ibaresini karşılayacak bir veri mevcut bulunmamaktadır. HA’da “Hakk, ilm, Allah”; ÜA’da “cüdâ, zîrâ” kelimelerinin kullanımı ile öykünme yöntemine başvurulmuştur. ÜA’da “ilm-i Hak” isim tamlaması kaynak dil yapısı bağlamında aynen erek metne yansıtılmıştır. Her iki çeviride birinci mısra kaynak odaklı bir çeviri hâkim iken ikinci mısra da serbest bir çevirinin kabul edilebilir bir çevirinin olduğu söylenebilir.

21. Örnek

KM	زآن نبی فرمود حکمتها که بر ده جزو شد ناس را یک جزو آمد قابل نه را علیست (s.194a)
HA	Bundan dolayı Nebi cemâl ve kemâl üzerinde olan hikmetler İnsanlara bir kısmı gelir, ona kabil olan ise Ali’dir. (s. 330)
ÜA	Nebî böylece buyurdu: Hikmet mü’minin yitiğidir İnsanlara bir hisse düşse cümlesine kâbil âyine Ali’dir (s. 414)

Birinci mısra da “Peygamber hikmetler on kısma ayrıldığını buyurmuştur” manası yer almakta iken HA’da “Bundan dolayı Nebi cemâl ve kemâl üzerinde olan hikmetler”; ÜA’da ise “Nebî böylece buyurdu: Hikmet mü’minin yitiğidir” şeklinde çevrilmiş olması bu durumu göstermektedir. Birinci mısra da “فرمود” “buyurdu” kelimesini atlanarak çıkartma işlemine ve “cemâl ve kemâl” kelimelerinin kullanımı ile de ekleme yöntemine başvurulmuştur. Kaynak metinde “حکمتها” “hikmetler” çoğul isim ÜA’da tekil olarak çevrilmiş olup değiştirme işlemine başvurulmuştur. İkinci kısmın manası “Bunun bir parçasını insanlar bilebilir, dokuz parçasını Ali bilebilir” manası hâkimdir. Ancak her iki çevirmende de istenilen mana tam verilememiştir. Kaynak metinde var alan “نه” “dokuz” kelimesini ya erek metne dahîl etmemiştir ya da nüshanın okunması hususunda sorun yaşamıştır. Çevirmenlerin bu beytin çevirisi esnasında bazı yerleri okuyamadıkları ve bu durumda erek metne yansıdığı görülmektedir. Her iki çevirmende özgür bir çeviri yaptıkları ve çevirinin kabul edilebilir bir çeviri olduğu görülmektedir.

22. Örnek

KM	هر که خواهد علم را در یابد از او کمال روی حیدر بین که علم باطن پیدا علیست (s. 194a)
HA	Her kim ilmi almak isterse onda arasın Haydar'ın yüzünü gör ki batın ilmini bulan Ali'dir. (s. 330)
ÜA	Her kim ilme ermek isterse kemâlini onda arasın Haydar'ın yüzünü gör ki ilm-i bâtın peydâ Ali'dir (s. 414)

Kaynak metnin birinci mısrasında “کمال” “Kemâl” kelimesi HA’da erek metne dahil edilmeyerek çıkarılmıştır. HA birinci mısranın çevirisi ile çevrilen metnin okuyucu tarafından daha anlaşılır olması için ekleme, yorum ve çıkarım stratejilerini kullanarak cümlenin manası bağlamında, anlam farklılığına sebebiyet vermeyecek ve aynı anlamı aktaracak manaları yorumlayarak erek kitleye ulaştırmıştır. Birinci mısradaki “Her kim ondan ilim isterse kemâl bulur” manası mevcuttur. İkinci mısradaki yer alan “که” “ki’li bileşik cümle” yapısı her iki çevirmende kaynak dil yapısına uygun şekilde çevrilmiştir. Her iki çevirmende kaynak metne yakın çeviri yapmıştır ve “ilm-i bâtın peydâ” kaynak dil dizgesine sadık kalınarak birebir verilmiş olup yabancılaştırma yöntemi uygulanmıştır. Her iki mısramda geneline bakıldığında HA ve ÜA’nın kabul edilebilir bir çeviri yaptıkları tespit edilmiştir.

23. Örnek

KM	گشت از اهل سعادت کو مُحَب صدرست شک نباشد اندرین قول نبی رو با علیست (s.194a)
HA	Ali’yi seven kimse saadet ehlinden oldu Nebi’nin sözünden şüphe etmemeli, yüzlerin döndüğü Ali’dir. (s. 330-331)
ÜA	Sadrında hubb-ı Alî olan kimse ehl-i sa’âdet olur Nebî’nin sözünde yok şüphe: Her yüzün döndüğü Ali’dir (s. 414)

Kaynak metinde “صدر” “sadr” “göğüs, sine, baş, lider” kelimesi HA’da genel metnin anlamsal bağlamı doğrultusunda yorumlama ve çıkarım işlemleri ile “Hz. Ali” ismini ön plana çıkartmış olup erek metne dahil edilmiştir. Kaynak metnin ikinci mısrasında “شک نباشد اندرین قول نبی” “Nebi’nin sözünde şüphe yoktur” cümlesi HA’nın erek metninde gereklilik fiili eklenerek değiştirilmiş ve dilbilgisel düzgüleştirme yapılmıştır. Kaynak metinde “رو با علیست”

“istikamet Ali’dir” ibaresi her iki çevirmen tarafından erek metinde “yüzlerin döndüğü Ali’dir; Her yüzün döndüğü Ali’dir” şeklinde yorumlama ve ekleme stratejileriyle erek metne aktarılmıştır. Bu uygulamalar ile okuyucunun metni daha rahat anlaması hedeflenmiştir. ÜA birinci mısradaki erek okuyucunun anlamasını zorlaştıracak bir yöntem uygulayarak kaynak metni neredeyse aynen latinize yöntemi ile aktarmıştır. Her iki çevirmende erek odaklı bir çeviri yapmışlardır.

24. Örnek

KM	ور نداری حبّ او راهی نداری سوی حق راهبر او شد درین ره صاحب سرها علیست (s.194b)
HA	Onun sevgisini taşıyorsan içinde Hakk’ın saadetini bulamazsın Bu yolda rehber odur, sırlar sahibi Ali’dir. (s. 331)
ÜA	Sevgisini taşıyorsan içinde Hak’tan koku alamazsın Bu yolda rehber O’dur! Sâhib-i esrâr Ali’dir (s. 415)

Kaynak metinde “ور نداری حبّ او” “onun sevgisi yoksa” manasını içeren cümleyi HA ve ÜA’da mecaz bir manaya denk gelecek “hissetmek” anlamında “onun sevgisini taşıyorsan” şeklinde çevrilerek yerleştirme ve iletişimsel çeviri işlemlerine başvurulmuştur. Kaynak metinde “راهی نداری سوی حق” “Hakk’a doğru bir yolun yoktur; Hakk’a doğru bir yol bulamazsın” anlamında olan cümle HA tarafından anlamı daha vurgulu vermek amacıyla “saadet bulamazsın” yüklemi ile ekleme; ÜA’da “koku alamazsın” deyimini ile ekleme ve yerleştirme işlemleri yapılmış ve “e doğru yol” kelimelerinin çıkarılması ile de çıkarma-silme yöntemlerine başvurulmuştur. Kaynak metnin ikinci mısrasında zaman kavramı “راهبر او شد” “rehberdi, rehber oldu” geçmiş dilim olmasına karşın HA’da “rehber odur” geniş zaman olarak çevirmiş olup değiştirme ve dilbilgisel düzgüleştirme yapılmıştır. ÜA’da Hz. Ali’den kasıtlı “O” zamirinin anlamsal bağlam neticesinde yorumlanarak büyük yazıldığı anlaşılmaktadır. ÜA’da ikinci mısra “Sâhib-i esrâr Ali” kaynak dilin yazımına, fonolojik yapısı bağlamında, latinize edilerek aktarılmıştır. Her iki çeviride de erek dil normları bağlamında kabul edilebilir bir çeviri yapılmıştır.

Sonuç

1398-1466 hş. tarihlerinde yaşamış büyük Şeyh, mutasavvıf, alim ve şair Seyyid Yahyâ Şirvânî Farsça, Arapça ve Türkçe olmak üzere toplam yirmi bir eser kaleme almıştır. Çalışmaya konu olan “*Menâkıb-ı Emîrül-mü’minîn Ali Kerema’llâhu vechehû*” ve “*ve lehu eyzan*” başlıklı iki ayrı çalışma bunlardan

biridir. Bu manzume iki ayrı kasideden oluşmaktadır. Birinci kaside otuz beyit ve ikinci kaside yirmi altı beyittir. Bu çalışmanın yer aldığı nüsha Manisa Muradiye Kütüphanesinde yer almaktadır. İstifade edilen bu nüshanın ne zaman yazıldığı ya da hangi hattat aracılığıyla kopya edildiği sorularına nüshanın yazıldığı dönemin yazı tarzından istinsah tarihinin on beşinci yüzyıl olabileceği tahmin edilmektedir. Ancak nüshanın müstensihi bilinmemektedir. Bu çalışmadaki beyitler, yazma nüshanın yazıldığı döneme hâkim yazı özelliklerinin aksine bugünün modern Farsçasına dönüştürülerek aktarılmıştır. Farsça ibarelerin imlasında kaynak metne olabildiğince bağlı kalınmıştır, ancak vezin ve kafiyeye dikkat edilmediğinden zaman zaman metnin anlaşılmasında sorunlar meydana gelmiştir. Makalede bu hususlara örneklerle değinilmiştir.

Her iki manzume Hasan Almaz ve Ümit Akdemir tarafından Türkçeye çevrilmiştir ve eserlerin önsöz kısımlarında kaynak metin yazarı ve eserleri hakkında açıklama yapılmıştır. Her iki çevirmende eserlerini doğrudan kaynak dilden çeviri yaptıklarını belirtmişlerdir. Çevirmenler Hasan Almaz ve Ümit Akdemir kendi çevirilerinde klasik tarzda vezin ve kafiye düzenine uymamışlardır, ancak redif dizilimine riayet ederek şiirsel çeviri yapmışlardır. Çevirmenler, Şirvânî'nin şiirlerindeki remizleri, kelimelerdeki gizemli tılsımları çözümlenmeye çalışarak bu eseri anlama ve onun anlamını aktarma çabasına girmişlerdir. Hasan Almaz'ın her iki kasideyi yalnızca çevirmesine karşın Ümit Akdemir birinci kasidenin çevirilerinin alt kısmına izahlarını eklemiştir. Ümit Akdemir Farsça terkip ve kavramları çoğunlukla kendi tercümesine aynen taşımıştır. Böylece adeta Osmanlı dönemine ait bir üslupla şiirsel çevirisini gerçekleştirdiği görülmektedir. Ancak bu durum erek okuyucunun erek metni anlamasını kısıtlamasına yol açmakta olsa da izahları metnin anlaşılmasına katkıda bulunacak niteliktedir. Akdemir'in her iki manzumenin çevirisinde de Hasan Almaz çevirisinden geniş ölçüde faydalandığı görülmektedir. Her iki çevirmen metin içerisindeki Arapça ibareleri dil yapısına uygun yazmışlardır. Makaleye konu olan bu kaynak metin, edebî bir ürün olduğu için çevirmen yorumlarının karşılıklı olarak değerlendirilmesi de bu çalışmada yer alan bir başka husustur.

Gideon Toury'nin "Betimleyici Çeviri Araştırmaları Kuramındaki" çeviri normları, kaynak ve erek metnin birbirlerine olan eşdeğerliğini belirlemede dikkate değer bir husustur. Bu çalışmada Yahyâ Şirvânî'nin "*Menâkıb-ı Emîrû'l-mü'minîn Alî Kerema'llâhu vechehû*" ve "*ve lehu eyzan*" başlıklı iki ayrı çalışma detaylı bir şekilde incelenmiş ve Toury'nin normlarına göre ele alınmıştır.

Bu üç metin karşılaştırılırken kaynak ve erek metinlerdeki beyitler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çevirmenlerin, çeviri esnasında müşkülleri halletmek ve çözüm yoluna ulaşmak için uyguladıkları ekleme, çıkarma, çıkarım, yerleştirme, yabancılaştırma, öykünme, yorumlama, değiştirme, açıklama ve

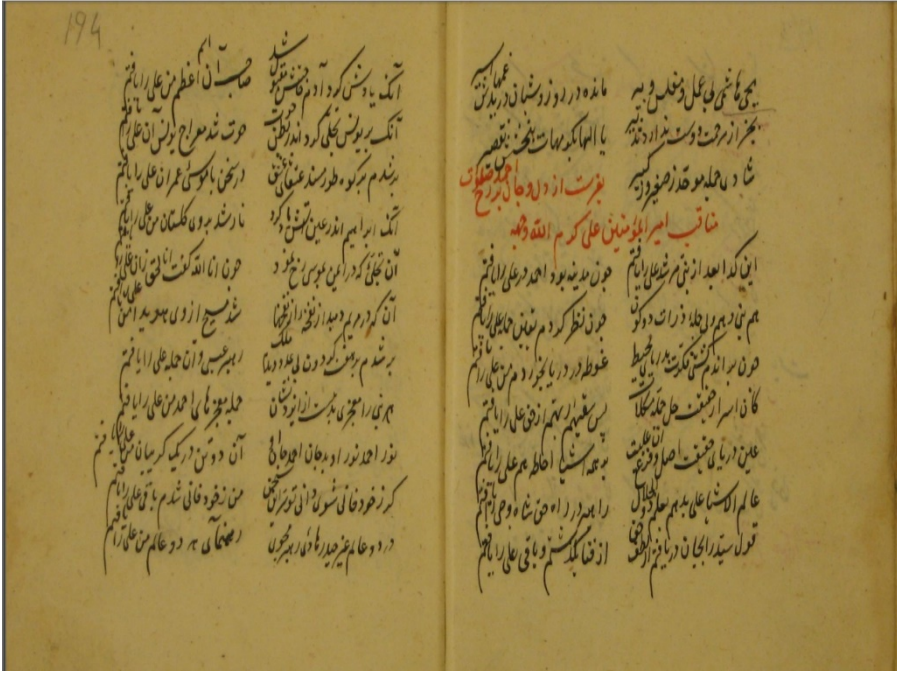
iletişimsel çeviri stratejilerinden faydalanarak erek odaklı bir çeviri yöntemi izledikleri görülmektedir. Çevirmenlerin bazı yöntemlere birçok kez başvurmakta oluşları ile bu şekilde çevrilemezlik sorunsalının önüne geçmeye çalıştıkları tahmin edilmektedir. Her iki erek metnin incelenmesi neticesinde Hasan Almaz'ın ve Ümit Akdemir'in erek dil ve kültürüne yakın “kabul edilebilir” bir çeviri anlayışını benimsedikleri tespit edilmiştir.

Kaynakça

- Abdurrahman-i Câmî (1980). *Nefhâtu'l-Uns*. Haz. Lamî Çelebî. İstanbul: Emek Matbaası.
- Almaz, H. (2007). *Bakü'den Anadolu'ya Yansıyan Işık*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Bengi Öner, I. (1995). “Çeviribilimde Bireysel Kuramlardan Geniş Ölçekli Bir Bakış Açısına Doğru”. *Çeviri Kuramı Üstüne Söylemler*. Haz. Mehmet Rifat. İstanbul: Düzlem Yayınları.
- Ece, A. (2010). “Söyleşi”. *Ç.N. Çeviri Edebiyatı*. İstanbul: Komşu Yayınları. S. (12-13), s. 33-39.
- Ersoy, H. (2012). *Kavram, Kuram ve Süreç Açısından Tercüme Etkinliği*. Ankara: Araştırma Yayınları.
- Cemâleddîn Mahmûd el- Hulvî (2013). *Lemezât-ı Hulviyye*. Haz. Mehmet Serhân Tayşi. İstanbul: Semarkand.
- <https://dralmaz.wordpress.com/> adresinden erişilmiştir. (Erişim tarihi: 30.09.2024).
- Karadağ, A. Banu; Tellioglu, B. (2015). “Çeviribilimde Yeni Evrenselcilik: Meslek Etiğinin Yükselişi”. *Rumilide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, S. (3), s. 90-100.
- Levent Menteşe, G. (2019). “Seyyid Yahyâ-yi Şirvani ve Kıssâ-i Mansûr”. *Doğu Araştırmaları*. 2019 (2), s. 24-35.
- Levent Menteşe, G. (2020). “Seyyid Yahyâ-yi Şirvani ve Eserleri Üzerine Bir Değerlendirme”. *Doğu Araştırmaları*. 2020 (1), s. 22-52.
- Manisa Muradiye Kütüphanesi, 45 Hk 2906, *Fî salavâtü-n Nebî*, yz., yp. 194a/1.
- Muhammed Ali Terbiyet (1314 hş.). “*Seyyid Yahyâ Şirvânî*”, *Danışmendân-i Azerbaycan*, Tahran: Matbaa-i Meclis.

- Öner, I. Bengi (2001). *Çeviri Kuramlarını Düşünürken*, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Rifat, M. (2017). *Çeviri Seçkisi*, I. İstanbul: Sel Yayınları.
- Robinson, Douglas (2019). *Nasıl Çevirmen Olunur*. (S. Gürses, Çev.) İstanbul: Çeviribilim Yayınları.
- Sadık Vicdanî (1995). “Seyyid Yahyâ Şîrvânî”, *Tomâr-ı Turuk- ı Aliyye'den Tarikatlar ve Silsileleri*. Haz. İrfan Gündüz. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- T. Gürçağlar, Ş. (2005). *Kapılar Çeviri Tarihine Yaklaşımlar*. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Taş, S. (2019), “Çeviribilimde İkili Karşıtlıkları Yeniden Değerlendirmek: Çevirmenin “Görünürlüğü”/“Görünmezliği” ve “Yerileştirme”/“Yabancılaştırma”, *Nüşa*, 12 (38), s. 94- 121.
- Tatçı, M.; Akdemir, Ü. (2022). *Pîr-i Halvetî Seyyid Yahyâ-yı Şîrvânî Manzum Eserler*. İstanbul: H Yayınları.
- Taşköprüzâde Ahmed (1853). *Şakâiku'n-Nu'mâniyye*. Haz. Edirneli Mehmed Mecdî. İstanbul: Daru't-Tıbaatu'l-amire.
- Tatçı, M.; Akdemir, Ü. (2022), *Pîr-i Halvetî Seyyid Yahyâ-yı Şîrvânî Kitabı*, İstanbul: H Yayınları.
- Toury, G. (1995). *Descriptive Translation Studies- and beyond*, Amsterdam and Philadelphia, PA: John Benjamins.
- Toury, G. (2012). *Descriptive Translation Studies- and beyond*, (2. yenilenmiş b.), Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins B.V.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yahyâ-yı Şîrvânî. *Fî salavâtü-n Nebî*. Manisa Muradiye Kütüphanesi. 45 Hk 2906.
- Yalçın, P. (2015). *Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yazıcı, M. (2007). *Yazılı Çeviri Edinci*. İstanbul: Multilingual.
- Yıldırım, Ceylan (2015). Amin Maalouf'un Romanlarının Türkçe Çevirileri: Çoğuldizge Kuramı Çerçevesinde Karşılaştırmalı Bir Çözümleme. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yücel, F. (2016). *Çevirinin Tarihi*, İstanbul: Çeviribilim Yayınları.

Kaynak Metin

Manisa Muradiye Kütüphanesi, 45 Hk 2906

¹ Rifat, M. (2017). *Çeviri Seçkisi*, I. İstanbul: Sel Yayınları. I. 104.

² Robinson, Douglas (2019). *Nasıl Çevirmen Olunur*, çev. Sabri Gürses, İstanbul: Çeviribilim Yayınları, 17.

³ Yıldırım, C. (2015). *Âmin Maalouf'un Romanlarının Türkçe Çevirileri*, Ankara, s. 25.

⁴ Bu iki kaside Hasan Almaz'ın “*Menâkıb-ı Emirü'l-mü'minîn Ali (k.v.) Emirü'l-mü'minîn Ali (k.v.)'nin Menkıbeleri*”; ayrı bir eser olarak ele alınmıştır bk. s.9, 328 vd.; Ümit Akdemir'de aynı şekilde bu iki kasideyi müstakil bir eser olarak yer vermiştir bk. s. 7, 405-417.

⁵ Sadık Vicdanî (1995). “*Seyyid Yahyâ Şirvânî*”, *Tomâr-ı Turuk- ı Aliyye'den Tarikatlar ve Silsileleri*, Haz. İrfan Gündüz, İstanbul: Enderun Kitabevi, s. 176.

⁶ Lamî Mahmud Çelebî, *Nefahât Tercümesi*, 974, s. 574; *Hulvî, Lemazât*, s. 380; Taşköprülüzâde Usameddîn Ahmed bin Mustafa, *Şekâik-i numâniyye*, 1558, s. 287; Muhammed Ali Terbiyet, (1314). “*Seyyid Yahyâ Şirvânî*”, *Danişmendân-i Azerbaycan*, Tahran: Matbaa-i Meclis, s. 400.

⁷ Detaylı bilgi için bkz. Levent Menteşe, G. (2020). “*Seyyid Yahyâ-yi Şirvani ve Eserleri Üzerine Bir Değerlendirme*”, *Doğu Araştırmaları*, 2020 (1), s. 22-52.

⁸ Levent Menteşe, G. (2019). “*Seyyid Yahyâ-yi Şirvani ve Kısâ-i Mansûr*”, *Doğu Araştırmaları*, 2019 (2), s. 20, 21, 26, 28.

- ⁹ Yahyâ-yi Şîrvânî, Manisa Muradiye Kütüphanesi, 45 Hk 2906, *Fî salavâtü-n Nebî*, yz., yp. 194a/1
- ¹⁰ Almaz, 2007, a.g.e., s. 4.
- ¹¹ Almaz, 2007, a.g.e., s. 14-15.
- ¹² <https://dralmaz.wordpress.com/> adresinden erişilmiştir. (Erişim tarihi: 30.09.2024).
- ¹³ Erek metin çevirmenlerinden Ümit Akdemir hakkında yapılan incelemeler neticesinde hayatı hakkında bu kadar bilgiye ulaşılabilmektedir.
- ¹⁴ Tatçı, M.; Akdemir, Ü. (2022). *Pîr-i Halvetî Seyyid Yahyâ-yı Şîrvânî Manzum Eserler*, İstanbul: H Yayınları, s. 14.
- ¹⁵ Almaz, H. (2007). *Bakü'den Anadolu'ya Yansıyan Işık*, Ankara: Bizim Büro Basımevi, s. 15.
- ¹⁶ Almaz, H. (2007). *Bakü'den Anadolu'ya Yansıyan Işık*, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- ¹⁷ Tatçı, M.; Akdemir, Ü. (2022). *Pîr-i Halvetî Seyyid Yahyâ-yı Şîrvânî Manzum Eserler*, İstanbul: H Yayınları.
- ¹⁸ Almaz, 2007, a.g.e., s. 328-331.
- ¹⁹ Aksoy, age., 2002, 48.
- ²⁰ Toury, age., 1995, 4.
- ²¹ T. Gürçağlar, Ş., age., 2019, 129-131.
- ²² T. Gürçağlar, Ş., a.g.e., 2019, 133-134.
- ²³ Ersoy, H. (2012). *Kavram, Kuram ve Süreç Açısından Tercüme Etkinliği*, Ankara: Araştırma Yayınları, 72.
- ²⁴ Toury, G. (2012). *Descriptive Translation Studies- and beyond*, (2. yenilenmiş b.), Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins B.V., 85,112.
- ²⁵ Toury, G. (1995). *Descriptive Translation Studies- and beyond*, Amsterdam and Philadelphia, PA: John Benjamins, 36-39.
- ²⁶ Toury, a.g.e., 1995, 3.
- ²⁷ Öner, I. Bengi (2001). *Çeviri Kuramlarını Düşünürken*, İstanbul: Sel Yayıncılık, s. 118; Yücel, F. (2016). *Çevirinin Tarihi*, İstanbul: Çeviribilim Yayınları, s. 286.
- ²⁸ Türk Dil Kurumu, 2011, 1779.
- ²⁹ Karadağ, A. Banu; Tellioglu, B. (2015). “Çeviribilimde Yeni Evrenselcilik: Meslek Etiğinin Yükselişi”, *Rumilide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, S. (3), 93.
- ³⁰ Toury, G., a.g.e., 1995, 58.
- ³¹ T. Gürçağlar, Ş., a.g.e., 2019, 133-136.
- ³² Aksoy, N. Berrin, a.g.e., 2002, 48.
- ³³ Ece, A. (2010). “Söyleşi”, *Ç.N. Çeviri Edebiyatı*, İstanbul: Komşu Yayınları, s. (12-13), 37.
- ³⁴ Toury, a.g.e., 1995, 58-59.
- ³⁵ Yalçın, a.g.e., 2015, 110.
- ³⁶ Yalçın, a.g.e., 2015, 110.
- ³⁷ Taş, S. (2019), “Çeviribilimde İkili Karşıtlıkları Yeniden Değerlendirmek: Çevirmenin “Görünürlüğü”/“Görünmezliği” Ve “Yerleştirme”/“Yabancılaştırma”, *Nüsha*, 12 (38), s. 94.
- ³⁸ Yücel, F., 2016, a.g.e., s. 284.
- ³⁹ T. Gürçağlar, a.g.e., 2019, 137-138.
- ⁴⁰ Yalçın, a.g.e., 2015, 104.
- ⁴¹ Yazıcı, M. (2007). *Yazılı Çeviri Edinci*, İstanbul: Multilingual, 38.

- ⁴² Yalçın, a.g.e., 2015, 112.
- ⁴³ Yalçın, a.g.e., 2015, 99.
- ⁴⁴ Bengi Öner, I. (1995). “Çeviribilimde Bireysel Kuramlardan Geniş Ölçekli Bir Bakış Açısına Doğru”, *Çeviri Kuramı Üstüne Söylemler*, haz. Mehmet Rifat, İstanbul: Düzlem Yayınları, 16.
- ⁴⁵ T. Gürçağlar, Ş. (2005). *Kapılar Çeviri Tarihine Yaklaşımlar*, İstanbul: Scala Yayıncılık, 24.
- ⁴⁶ “*Ene medinetü ’l- ’ilm ve Aliyyu bâbuhâ: Ben ilmin şehriyim Alî de kapısıdır*”. (*Hadîs-i Şerîf*). Bk. Akdemir, s. 409.
- ⁴⁷ *Sekâhum rabbuhum: Rableri onlara şaraben tahûra (temiz şarap içirmiştir. (İnsan: 21)*. Bk. Akdemir, s. 407.
- ⁴⁸ *İllyet: Sebebi sonuca bağlayan bağ, tohum ve meyva arasındaki irtibât*. Bk. Akdemir, s. 407.
- ⁴⁹ *Biz ona (Meryem’e) ruhumuzdan nefhettik* (Tahrîm:12). Bk. Akdemir, s. 409.
- ⁵⁰ *İlim bir nokta idi, câhilller onu çoğalttı. (Şâh-ı Velâyet Hz. Ali)*. Bk. Akdemir, s. 411.
- ⁵¹ *En yücelerden yerin altına, yerden göğe dek âlemde ne varsa....* Bk. Akdemir, s. 411.
- ⁵² Bk. Akdemir, s. 411. Çevirmen bu beyit ile ilgili parantez içerisinde bilgilere yer vererek açıklama işlemine başvurmuştur.
- ⁵³ *Cömertlik okyanusu, ihsân hazînesi, cümle vücuda hâiz, suret-i Rahman şeklinde halk olan ben Alî’yi gördüm* Bk. Akdemir, s. 413.
- ⁵⁴ *Kesti nefsi hançer-i lâ/ Kaldı hemen bâkî illâ Eyledik candan tevellâ / Al-i Âbâ bendesiyiz (Hasan Basrî Baba)*. Bk. Akdemir, s. 412.
- ⁵⁵ *Hz. Ali “Haydâr-ı Kerrâr” lakabıyla döne döne, tekrar tekrar düşman saflarına savlet eden yiğitlik ve cesâret timsalidir*. Bk. Akdemir, s. 413.
- ⁵⁶ *Nâd-i Alî duası*. Bk. Akdemir, s. 414.